

BİR ÖNCEKİ SAVAŞ İÇİN HAZIRLANMAK: DEĞİŞEN KÜRESEL GÜVENLİK ORTAMININ GELENEKSEL SAVAŞ OLGUSUNA ETKİSİ

Preparing for the Previous War: The Impact of the Changing Global Security Environment on Traditional Warfare

Metin GÜRCAN*

Özet:

Savaşların nedenleri, sonuçları, özellikle savaşın doğası her zaman uluslararası ilişkilerin temel ilgi alanlarından biri olmuştur. Bu çalışmanın temel savı; özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında hızlı bir değişime sahne olan modern küresel güvenlik ortamında savaşın tanımı, doğası, orduların silahlanması, teşkilatlanması ve eğitiminde köklü değişiklikleri gerektiren yeni bir sürece girildiğidir. Çalışma; giderek karmaşıklaşan ve geleneksel tanımları dışına taşan yeni küresel güvenlik ortamında beliren çoğu “asimetrik” ve “konvansiyonel olmayan” tehdide karşı, modern dünya ordularının geleneksel savaş tanımını ve savaşın doğası konusundaki geleneksel yaklaşımları sorgulamakta olduklarını vurgulamaktadır. Bu yeni savaş şeklini “dördüncü nesil savaş” olarak tanımlayan bu çalışmanın temel amacı değişen tehdit algılamalarına paralel olarak modern dünya ordularının karşılaştıkları sorunları ortaya koymak ve yapılması gereken yapısal reformların ana çerçevesini çizmektir.

Anahtar Kelimeler: savaş, 4. nesil savaş, terörizm, ayaklanma

Abstract:

The nature of warfare, its causes and results have always been one of the main interest areas of the international relations. This study argues that in the post-September 11 era a fundamental shift in the doctrine, organization, training and way of fighting of modern armies has taken place due to the change in the nature of warfare. It emphasizes that modern militaries of the world have, dramatically, been reviewing their traditional approaches to the definition and conduct of warfare to meet effectively the asymmetric and unconventional threats that have loomed in the contemporary security environment. The general aim of this study, which refers to this new way warfare as “fourth generation warfare”, is to lay out the problems of modern militaries as parallel to the changing threat perceptions as well as attempting to indicate the necessary structural reforms they should fulfill.

Keywords: warfare, 4th generation warfare, terrorism, insurgency

* Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü Doktora Öğrencisi.

“Devletler, büyük ve pahalı konvansiyonel askeri birlikler yerine küçük ve hem ekonomik hem de politik açıdan az maliyetli çözümlerle istedikleri sonuçları alabiliyorsa, savaş bir başka formda yeniden doğar ve bildiğimiz paradigmlar kökünden değişir.”¹

Qiao Liang ve Wang Xiangsui

GİRİŞ: DEĞİŞİM İHTİYACI

Hobbes, ünlü eseri *Leviathan*'da “şayet birbirinin kurdu olan iki insan, aynı anda beraber sahip olamayacakları bir şeyi isterlerse, düşman haline gelirler ve süreç sonuçta ya birinin diğerini kontrol altına alması ya da yok etmesi ile neticelenir” der.² Bu kaçınılmaz çatışma aslında insan doğasından gelen “ne pahasına olursa olsun hayatta kalma refleksinin” bir bedelidir. Realist öğretinin temelini oluşturan bu görüşe göre, hayatta kalabilmek adına her zaman en güçlüler en iyi yemeği ve en iyi barınağı almak isterler. Ancak ihtiyaçlar sonsuz, kaynaklar kısıtlı olduğu için en iyiyi elde etmek için verilen mücadele nihayetinde insanları çatışmaya götürür. İki kişi arasında daha iyiyi elde etmek için verilen bu çatışma eninde sonunda kazananın yaşayacağı, kaybedenin öleceği veya köle olacağı bir “düello” haline gelir. Bu ölümcül düelloda üç şey önemlidir;

- Her iki tarafın da pes etmeye niyeti yoktur zira pes etmek ölümlü eşdeğerdir,
- Rakibi pes etmeye zorlamak için öncelikle onun silahlarını etkisiz hale getirmek gerekir,
- Yukarıdaki iki kural ışığında her iki taraf da tüm güçlerini sonuna kadar kullanacaktır.³

¹ Qiao Liang ve Wang Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, çev. FBIS (PLA Publishing House, 1999), 6.

² Richard K. Betts, *Conflict After the Cold War* (New York: Pearson, 2008), 67.

³ Michael W. Doyle, *Ways of War and Peace* (New York: Norton Company, 1997), 21.

Gerçekten de kazanma isteği bir yaşam-ölüm meselesi haline geldiğinde kişinin önünde yapması gereken tek bir şey vardır: daha fazla güçlenmek. Her ne kadar toplumdaki tek bir bireyin gücünün sınırları olsa da, birey bu sınırı başka bireyleri de kendi safına katarak rahatlıkla aşabilir. Kişinin ailesi, yakın akrabaları, uzak akrabaları, arkadaşları, aşireti, etnik kardeşleri kişinin yanında yer alabilirler ve içinde binlerce insanın ölümüne mücadele ettiği bir çatışma ortaya çıkabilir. İki farklı grubun bu çatışması zamanla belirli taktik ve tekniklerin uygulandığı sistematik bir şiddete dönüşebilir.

Klasik realist görüşe göre, insan doğasından gelen bu dürtü, insanların meydana getirdiği devletlerin karakterine ve en önemlisi “anarşinin” egemen olduğu uluslararası politik sisteme de yansır.⁴ *Man, the State and War* adlı ünlü kitabında savaşın nedenlerini üç analiz düzeyini inceleyerek açıklamaya çalışan Kenneth Waltz’a göre birinci düzey olan “insan doğası” ve ikinci düzey olan “devletin iç politik yapıları” savaşın nedenlerini açıklamakta yetersiz kalmakta, ancak üçüncü analiz düzeyi olan uluslararası sistem ve sisteme hâkim olan anarşi savaşın nedenlerini daha iyi açıklamaktadır.⁵ Bazen devlet adamları savaşı istese de veya bir devlette yaşanan iç siyasi dinamikler savaşın “görünür” sebebi olsa da savaşın asıl nedeni uluslararası ortamda onu engelleyecek bir üst otoritenin olmamasıdır. Devletler kendi sınırları içinde şiddet kullanma tekelini elinde tutan en üst politik otorite iken, uluslararası sistemde böyle bir politik otoritenin yokluğu ve mevcut anarşi savaşın kaçınılmazlığının da asıl nedenidir.⁶

Bu nedenle geleneksel realist görüşe göre, her an bir savaş çıkabileceği ihtimali uluslararası sistemin başat aktörleri olan devletleri “milli çıkarlarını” korumak adına devamlı tetikte olmaya ve reel politiği takip etmeye zorlar. Kuralsızlığın hüküm sürdüğü vahşi bir ormanın sakinleri misali devletler kendi kendilerine yetmeli, devamlı hasımlarını gözetlemeli ve hassas politik güç dengelerindeki değişimleri iyi okumalıdır. Uluslararası sistemdeki

⁴ Kenneth Waltz, *Man, the State and War: A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 1954), Chapter 2 ve 3.

⁵ Waltz, *Man, the State*.

⁶ Waltz, *Man, the State*.

anarşiye bir nebze de olsa düzen getirebilmenin ve barışın yegâne formülü aslında her daim savaşa hazır olmaktır (*si vis pacem para bellum*). Her devlet, eğer isterse sulh-u salah her daim hazır olmalıdır harb-u cenge. O halde, “şiddeti tekelinde bulunduran” ulus-devletlerin başat aktörler olduğu, “devlet çıkarlarının” uluslararası ilişkilerde temel belirleyici faktör olarak algılandığı ve ulus-devlet merkezli bakış açısının halen “savaş olgusu” üzerinden tanımlandığını söylemek pek de abartılı olmaz. Thucydides’in ünlü eseri 2500 yıllık “Pelopennesos Savaşı Tarihi” Melian Diyaloglarında geçen aşağıdaki ifadeler, o günden bu yana belki de farklı toplumlar ve devletler tarafından binlerce kez kullanılagelmiş ve savaş uluslararası ilişkilerde tüm diplomatik yollar tükendiğinde nihai sorun çözme vasıtası olarak görülmüştür.

“Sizin hazırlığınız savaş için. Bu görüşme de zaten boşuna. Ya size köle olmamızı ya da ölmemizi istiyorsunuz. Ordularınız bizden güçlü, askerleriniz bizden fazla, ama biz direneceğiz ve adalet için savaşaacağız.”⁷

Yine geleneksel görüşe göre savaş aslında öncesindeki ve sonrasındaki politik süreçten pek de farklı ve bağımsız bir olgu değildir; tam tersine sorunların çözülmesinde devletlerin elindeki en son politik enstrüman olarak bir başka şekilde “politikanın devamıdır”.⁸

Savaş olgusunu ve evrimini daha iyi analiz edebilmek için Waltz’ın izinden giderek günümüz küresel güvenlik ortamına sistemik bir bakış açısıyla baktığımızda bugün görünen tablo savaş olgusunun geleneksel sınırları dışına nasıl taşıdığıın en açık göstergesidir. Örneğin,

⁷ Thucydides’in ünlü eseri 2500 yıllık “Pelopennesos Savaşı Tarihi”nde geçen Melian Diyalogları devletlerarası ilişkilerde güç kullanımı ve etik değerler üzerine önemli konulara değinen, aynı zamanda realist öğretinin ruhunu yansıtan ilk yazılı kaynaktır. Melianlar antik Yunanda Sparta’nın bir kolonisidir. Atinalıların yayılmacılığına karşı önceleri tarafsız kalan Melianlar Atinalıların topraklarını yağmalaması üzerine tarafsızlıklarına son verip savaşmışlar, ancak yenilmişlerdir; Betts, *Conflict After*, 56.

⁸ Carl Von Clausewitz, *On War* (Princeton: Princeton University Press, 1976), 87.

GlobalSecurity'e göre 2010 yılı itibarı ile dünyada devam eden 37 silahlı çatışmadan sadece 6 tanesi⁹ iki ulus-devlet arasındaki geleneksel tanımlarla açıklanabilecek çatışmalardır. Buna karşılık Meksika ve Kolombiya'nın uyuşturucu kartellerine karşı verdiği mücadeleden tutun da, Kuzey Kafkasya'dan Belucistan'a, Uygur Özek Bölgesinden Laos'a, Nepal'den Afganistan'a, Nijerya'dan Gazze'ye dünyanın birçok sorunlu bölgesinde halen devam eden 31 "savaşımı" çatışmanın temel dinamiklerinin geleneksel tanımlarla açıklanması oldukça zordur.¹⁰ Yine, 11 Eylül saldırılarından hemen sonra ABD Savunma Bakanlığı'nca yapılan ayrıntılı bir durum değerlendirmesinde, modern güvenlik ortamı ile 1970'li yıllardaki güvenlik ortamının bir kıyaslaması yapılmış ve günümüzde bir dünya savaşı ihtimalinin 1970'lere nazaran üç kat, ikiden fazla devletin katılacağı bir bölgesel savaş ihtimalinin ise yarı yarıya azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.¹¹ Özellikle, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana El-Kaide gibi devlet dışı bir aktör tarafından kendi kıtasında saldırıya uğrayan ABD için bu saldırılar ayrıntılı bir durum değerlendirmesi yapılacak kadar önemli görülmüştür. Çünkü John Lewis Gaddis'in de belirttiği gibi 11 Eylül 2001 sabahı, "çöken sadece İkiz Kuleler değil aynı zamanda bu kulelerle, insanlığın uluslararası, ulusal ve bireysel güvenlik alanında kurumsallaşmış pek çok temel varsayımlarıdır."¹² Gerçekten de 11 Eylül saldırılarının uluslararası sisteme derin etkileri ve bu saldırılara ABD'nin verdiği cevap başta olmak üzere, teknolojik gelişmeler, Uluslararası güvenlik ortamında giderek görünürlüğü artan devlet dışı aktörler, küreselleşme ve yerelleşme olguları gibi nedenlerle geleneksel anlamda ulus-devletlerin tekelindeki en acımasız politik enstrüman olarak görülen savaş olgusunun sorgulandığı yeni bir döneme girilmiştir.

⁹ Bunlar: Çin-Japonya arasında Senkaku Adaları, Çin-Malezya-Vietnam arasındaki Spratly Adaları, Pakistan-Hindistan arasındaki Keşmir, Azerbaycan-Ermenistan arasında Dağlık Karabağ ve Kuzey ve Güney Kore arasındaki sınır sorunudur.

¹⁰Erişim tarihi 10 Ocak 2011.

<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/index.html>.

¹¹ Thomas Barnett, *Pentagon's New Map: The Military in the 21st Century* (New York: Berkley Books, 2004), 25-26.

¹² John Lewis Gaddis, *Surprise, Security, and the American Experience* (Harvard University Press 2004), 80.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi pek çok stratejist-akademisyen son 10 yılda yaşananları savaş olgusunun temel paradigmalarını kökünden değiştiren ve bu olguyu farklı bir aşamaya taşıyan köklü sonuçları olabilecek sistemik bir kırılma olarak nitelendirmektedir.

Tablo 1: Savaşın doğasını ve evrimini açıklamaya çalışan teoriler

TEORİSYEN	1. AŞAMA	2.AŞAMA	3.AŞAMA	4.AŞAMA	5.AŞAMA
Lind, Nightengale, Schmitt, Sutton (1989) ¹³	Ulus-devlet öncesi savaşlar	1.Nesil Savaş Klasik savaşlar (1648- 1830) Zirvesi: Napolyon Savaşları	2. Nesil Savaş Topyekün Endüstri Savaşları (1830-1918) Zirvesi: I. Dünya Savaşı	3. Nesil Savaş Manevra Savaşları (1918-1948) Zirvesi: 1991 Körfez Savaşı	4. Nesil Savaş Gayri-Nizami Harp Türevleri (1948’den bu güne, özellikle 11 Eylül sonrası) Zirvesi: ABD’nin Irak ve Afganistan İşgalleri
Martin Van Creveld (1991)	Aletler çağı	Makineler çağı		Sistemler çağı	Otomasyon çağı
D.J. Hanle (1989) ¹⁵	Ortaçağ Dönemi (Fiziksel beceriler)	Klasik Dönem (grup becerileri)	Erken Modern Dönem (teknik beceriler)	Geç Modern Dönem (sevk ve idare becerileri)	Nükleer Dönem (sosyal beceriler)
Toffler (1993) ¹⁶	1.Dalga: Tarım Toplumu	2. Dalga: Endüstri Toplumu		3. Dalga: Bilgi Toplumu	

¹³ W.S, Lind, Nightengale, K., K. Schmitt J.F., Sutton J.W., “The Changing Face of War: Into the Fourth Generation,” *Marine Corps Gazette*, Ekim 1989, 22-26.

¹⁴ Martin Van Creveld, *The Rise and Decline of the State* (Cambridge, Cambridge University Press, 1999).

¹⁵ D.J. Hanle, “On Terrorism: An Analysis of Terrorism as a Form of Warfare,” (Master Thesis, Naval Postgraduate School, 1987).

¹⁶ Alvin Toffler, *War and Anti-war: Survival at the dawn of the 21st Century* (Boston: Little Brown Company, 1993).

Arquilla ve Rondfelt (2000) ¹⁷	Kılıç dönemi	Kitle ve Endüstri Savaşları Dönemi	Manevra Savaşları Dönemi	Birbirinden Türeyen Savaşımı Çatışmalar
Qiao Liang ve Wang Xiangsui ¹⁸	Sınırlı Ortaçağ Savaşları	Sınırlı imparatorluklar ve ulus-devletler savaşları (Zirve noktası 1991 Körfez Savaşı ve Kara-Hava Muharebe doktrini)		Sınırsız post-modern Savaşlar

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi aslında Toffler'in “dalgalara”, Hanle'nin “dönemlere”, Van Creveld'in “çağlara”, Lind ve arkadaşlarının “nesillere” ayırdığı teorilerle asıl açıklamaya çalıştıkları şey, çatışmanın zirvesi olan savaş olgusunun doğuşu ve insanlık tarihi içindeki evrimidir. Son 350 yılda toplumsal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak savaşın tarafları, savaşlarda güdülen hedefler, önceden belirlenmiş hedeflere en uygun yöntem ve vasıtalarla, en etkin ve en çabuk şekilde ulaşma sanatı olarak tanımlanan savaş stratejileri ve en önemlisi savaşın icra edilmiş şekli önemli değişimlere uğramıştır. Tablo daha yakından incelendiğinde ilk göze çarpan şey tüm teorilerin Soğuk Savaş sonrası dönemde geliştirilmiş olması gerçeğidir. Bu durum Soğuk Savaş'ın getirdiği iki kutuplu güç dengesinin sona ermesiyle savaşın doğası ve evriminde de önemli değişiklikler olduğu ve mevcut küresel güvenlik ortamının temel dinamiklerine uygun olarak yeni bir “nesil”, “çağ”, veya “dönemin” başladığıdır.

Öte yandan modern küresel güvenlik ortamında, devletler ve modern dünya orduları için savaşın doğasındaki değişimi ve yaşanmakta olan bu yeni “dönemi” algılamak oldukça güçtür. Bunun biri “bilişsel” diğeri “ekonomik” iki temel nedeni vardır;

- Doktrin, bir ordunun geçmiş savaş tecrübeleri ışığında kendisine verilen savaşa görevini nasıl yapacağı konusunda yol gösteren ve her türlü göreve uyarlanabilen temel yaklaşımları içeren boş bir çerçeve olarak tanımlanabilir. Ordular elindeki insan gücü, silah ve teçhizatıyla oluşturdukları yetenekler paketini bu çerçeve rehberliğinde kullanır.

¹⁷ J. Arquilla, D. Rondfelt, *Swarming and the Future of Conflict* (Santa Monica: Rand Cooperation, 2000).

¹⁸ Liang, Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, 22.

Ordular, doktrinlerini “bir önceki savaşlarından üretir” ve başta eğitim, planlama ve tedarik gibi tüm gayretlerini bir önceki savaşa daha iyi hazırlanmaya yönlendirir. *Bu bilişsel saplantının da doğal sonucu bir sonraki savaşı tahayyül edememektir.*

Örneğin, Sovyet Ordusu, 1970’lerin başından itibaren teknolojik gelişmelerin bir sonucu olan bilgi devriminin önemini farkına varmış ve bu devrime paralel olarak doktrinlerini revize etmeye çalışmıştır.¹⁹ Sovyet ordusu bu yeni olguyu doktrinleştirirken teknik detaylara fazla inmemiştir. Bu yaklaşımın da tarihi arka planı 1943-1945 döneminde Kızıl Ordu’yu zafere yani Berlin’e götüren “derin savaş” doktrinidir. Bu doktrine göre, Sovyet ordusunun temel amacı zırhlı bir taaruzla düşman hattını en hassas noktasından yarmak, bu yarmayı ivedilikle genişleterek düşmanın derin gerisine sarkmak, büyük kuşatma manevraları ile geri bölgesindeki lojistik ulaşımını, komuta ve kontrol unsurlarını etkisizleştirmek ve düşmanı teslim olmaya zorlamaktır.²⁰ Derin savaş doktrini nedeniyle Sovyet ordusunda bilgi devrimini sadece stratejik manevra ve ateş gücü ile kısıtlı kalmış, daha alt kademelere ve ordunun geneline yaygınlaşmamış ve bu devrim taktik seviyeye inememiş, Sovyet ordusu alt kademelerinde bilgi devriminin gerektirdiği dönüşümü gerçekleştirmemiştir.²¹ Aynı şekilde 1979’da Afganistan işgali sonrası zırhlı tümenleri ile at ve katır sırtındaki Afgan Mücahidleri kovalamaya çalışan Sovyet ordusu geliştirmeye çalıştığı *Bronegruppa* doktrini²² ile zırhlı birlikleri gayri nizami savaş ortamına etkili ve caydırıcı bir şekilde entegre ettiğini zannetmiş, ancak bu doktrin acı bedelini 1991’de Çeçen savaşçılara karşı Grozni sokaklarına zırhlı birliklerini soktuğunda ödemiştir.²³

¹⁹ Dima Adamsky, *The Culture of Military Innovation: The Impacts of Cultural Factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US and Israel* (San Fransisco: Stanford University Press, 2010), 19.

²⁰ Adamsky, *The Culture of*, 82.

²¹ Steven e. Miller, *The Russian Military* (London: MIT Press, 2004), 123.

²² Anne C.Aldis, *Russian Military Reform* (London: Frank Cass Publishers, 2003), 192.

²³ Raymond C. Finch, *Why The Russian Military Failed In Cechnya* (Fort Leavenworth, KS: Foreign Military Studies Office), 3.

Öte yandan 1991 Körfez Savaşı ile 3. nesil savaşın zirve noktasına ulaşan ve hassas güdümlü teknolojik silahların Irak ordusunun büyük bölümünü imha ettiğini gören ABD Ordusu bu savaş sonrasında geliştirdiği yüksek teknoloji yoğunluklu Kara-Hava Muharebe ve ağ tabanlı savaş doktrinlerini geliştirmiştir. Ancak, bu sefer de “teknoloji-yoğun savaş saplantısına” kendini kaptırmış ve bu bilişsel saplantı nedeniyle 4. nesil savaş ortamları olan Irak çöllerinde ve Afganistan mağaralarında bu saplantının sonucu olarak kaş yapayım derken göz çıkarmış ve hala çıkarmaya devam etmektedir.²⁴

Yine, İsrail ordusu 1948, 1956, 1967 ve 1973 Arap-İsrail savaşlarında zırlı, yüksek tempolu ancak kısa süreli taaruz manevraları ile düşmanı yenme becerisi göstermiştir. Ancak, bu savaşlar sonrasında geliştirdiği doktrinler “uzun soluklu ve düşük tempolu yıpratma stratejileri” güden Hamas ve Hizbullah’a karşı etkili olamamıştır. İsrail ordusunun bu durumu fark etmesi üzerine geliştirmeye çalıştığı etki odaklı savaş gibi yeni doktrinler de içinde bulunduğu “stratejik kafa karışıklılığını” arttırmış ve bu durum Hizbullah’a karşı 2006 Lübnan Savaşı’ndaki hezimetini beraberinde getirmiştir.

- Orduların yeni dönemi algılamasını zorlaştıran nedenlerden bir diğeri de materyal nedendir. Orduları belli bir ürün üreten fabrikalara benzetmek mümkündür. 3. nesil savaşa göre hazırlanan doktrinleri hammadde olarak kullanan günümüz dünya ordularının savaş stratejileri yani ürünleri de bu yönde olmaktadır. Bu fabrikalarda çalışan personel, üretim hattı, kullanılan teçhizat ve malzemeler, personelin eğitim sistemi hep bu anlayışa göre şekillenmiştir. Bu nedenle fabrikada yeni bir vizyonla yeni bir ürün üretilmesi amaçlansa bile “kurulu üretim hattı” ,”mevcut teçhizat, eğitim sistemi ve personelle”, daha da önemlisi mevcut “vizyonla” bu amacı gerçekleştirmek oldukça zordur. Örneğin ABD

²⁴ Peter R. Mansoor, “The Softer Side of War,” *Foreign Affairs* (January-February 2011): 164-171; Metin Turcan, “Seeing the Other Side of the COIN: A Critique of the Current Counterinsurgency (COIN) Strategies in Afghanistan,” *Small Wars Journal* Vol 7 No 3.

ordusunun 2050 yılına kadar kullanımında kalması beklenen sofistike F-35 Lightning II Savaş Uçağı projesinin maliyetinin 260 milyar dolar olduğu,²⁵ veya Çin'in 2010 yılında 90 milyar dolarlık savunma bütçesinin 10 milyar dolarlık kısmını 2030 yılına kadar savunmasının belkemiğı olarak belirlediğı uzun ve orta menzilli balistik füzelere harcayacağı²⁶ düşünülürse, yıllık 1.21 trilyon doları bulan²⁷ küresel savunma harcamalarının büyük bir kısmının 3. nesil konvansiyonel savaşın sofistike ihtiyaçlarına göre ve geleneksel savaş doktrinleri doğrultusunda yapılacağını söylemek pek de zor değildir.²⁸

Ancak mevcut küresel güvenlik ortamında yaşanan çatışmaların çoğu ve savaşın değışen doğası ile çelişen bu geleneksel tutum günümüzde ne kadar geçerliliğini korumaktadır? Günümüz küresel çatışma ortamını hangi yaklaşım daha iyi açıklayabilir? Günümüz dünyasında yaşanan çatışmaların savaşın geleneksel paradigmalarına olan etkileri nelerdir? İşte bu çalışma bu sorulara cevap aramaktadır.

1. AMAÇ, YÖNTEM VE KAPSAM

Bu çalışmanın temel amacı William S. Lind ve arkadaşlarının Ekim 1989'da Marine Corps Gazette'de yayımlanan "Savaşın Değışen Yüzü: Dördüncü Nesil Savaşa Doğru" (The Changing Face of War: Into the Fourth Generation) başlıklı makalelerinde 4. nesil savaş ile ilgili önerdikleri modeli esas alarak, yeni küresel güvenlik ortamında geleneksel savaş stratejilerinin niçin yetersiz kaldığını açıklamak ve modern dünya ordularının 4. nesil savaş ortamında beliren tehditlere karşı etkinliğini ve verimliliğini nasıl arttırabileceklerine dair bir bakış açısı sunmaktır. Bu amacı sağlamak için;

²⁵ Gordon Adams, Matthew Leatherman, "A Leaner and Meaner Defense," *Foreign Affairs* (January-February 2011): 139-152.

²⁶ "A Special Report on China's Place on Earth: The Fourth Modernization," *The Economist*, 2 Aralık 2010

²⁷ Adams, Leatherman, "A Leaner and."

²⁸ Micah Zenko, "The Future of War," *Foreign Policy* (March-April 2011).

- ✓ Birinci bölümde, genelde birbirleri ile karıştırılan ve hâlihazırda Türkçe literatürde yeterince açıklanmamış, bu nedenle sık sık karıştırılan temel tanımların ayrıntılı açıklamalarına yer verilecek,
- ✓ İkinci bölümde, bugüne nasıl gelindiğinin daha iyi anlaşılabilmesi için geleneksel savaş stratejilerinin tarih içindeki gelişimi incelenecek,
- ✓ Üçüncü bölümde 4. nesil savaş (4NS) anlayışının, ne olduğu, ne olmadığı, temel dinamiklerine dair bir analiz sunulacaktır.
- ✓ Dördüncü bölümde, günümüz güvenlik ortamının temel dinamikleri ışığında geleneksel öğretisi ile 4NS anlayışının bir mukayesesi yapılacaktır.

4. nesil savaş yaklaşımı her ne kadar deniz ve hava kuvvetlerinin savaş stratejilerinde de önemli değişikliklere yol açmışsa da bu çalışma kara kuvvetleri merkezli olarak konuyu ele alır.

2. TANIMLAR

2.1. Savaş

Literatürde savaşın pek çok tanımı olsa da çalışma aşağıdaki tanımlara yer vermiştir.

- Silahlı gruplar arasında maksatlı ve genel bir çatışma hali,²⁹
- Politikanın bir başka şekilde devamı,³⁰
- İki veya daha fazla devlet arasındaki silahlı politik mücadele,³¹

²⁹ Stanford Felsefe Sözlüğü, erişim tarihi 26 Aralık 2010,

<http://plato.stanford.edu/archives/sum2002/entries/war/>.

³⁰ Clausewitz, *On War*. Ayrıca kitabın “Savaş Nedir?” adlı ilk bölümü için bkz. Erişim tarihi 19 Kasım 2010, <http://www.gutenberg.org/files/1946/1946-h>.

³¹ Merriam-Webster Online Sözlüğü, bakınız: Erişim tarihi 29 Aralık 2010, www.m-w.com.

- Devletlerarasındaki uluslararası nitelikte veya bir devlet içindeki farklı politik gruplar arasında sivil nitelikte, hasım gücün azim ve iradesinin kırılmasını amaç edinen silahlı mücadele³²
- Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ise KKT 100-5 Harekât Talimnamesi'nde savaşı, muharebelerin “en şiddetlisi” olduğunu vurgulamıştır.³³ Aynı belgede TSK savaşı düşmanın mücadele azim ve kararını yok etmek, dost iradesini düşmana kabul ettirmek, bir bölgeyi kontrol altına almak, düşmanın fiziki varlığını yok etmek maksadıyla stratejik, operatif ve taktik seviyelerde verilen silahlı mücadele olarak tanımlamaktadır.³⁴

Bu tanımlarda ortaya çıkan en belirgin hususlardan ilki, savaşın geleneksel anlamda (1648 Westphalia'dan bu yana) taraflarının bağımsız devletler olduğudur. Diğer belirgin husus ise savaşın aslında politik-askeri bir mücadele olduğudur.

2.2. Savaşın Analiz Düzeyleri

KKT 100-5'e göre savaşın üç ana analiz düzeyi mevcuttur. Her ne kadar aralarında bariz sınırlar olmasa da bu analiz düzeyleri, askeri birliklerin görev ve yetkileri, sorumlulukları, teşkilatlanmaları, yer ve zaman ilişkileri ve en önemlisi tanınan öncelik açısından birbirlerinden farklılaşmaktadır.³⁵ Bu düzeyler;

Stratejik Düzey: Savaşın planlama ve icrasının en üst düzey siyasi-askeri makamlarca yapıldığı, temel hedefin muhtemel bir saldırıyı caydırmak olduğu, bu mümkün olmadığı takdirde savaşın kazanılmasının amaçlandığı en üst düzeydir. Geleneksel anlamda Ordu Komutanlıkları ve üstü stratejik düzeyi temsil eder.³⁶

³² *The Colombia Encyclopedia*

³³ *KKT 100-5 Harekat Talimnamesi*, s.2-1.

³⁴ *KKT*, 2-4.

³⁵ *KKT*, 2-3.

³⁶ *KKT*, 2-4.

Operatif Düzey: Savaşın stratejik ve taktik seviyeleri arasında bir köprü teşkil eder ve genel olarak büyük birliklerin sevk ve idaresi anlamına gelir. Soyut stratejik hedeflerin somut fiziki hedeflere dönüştürüldüğü düzeydir. Geleneksel anlamda Tugay, Tümen, ve Kolordu düzeyindeki birliklerin hareketidir.³⁷

Taktik Düzey: Tabur (yaklaşık 600 personel), Bölük (yaklaşık 100 personel), Takım (yaklaşık 30 personel), Manga ve hatta tek er düzeyindeki düşmanla doğrudan temas içinde olan birliklerin bizzat arazide düşman ve taktik durumun gereklerine göre düzenlenmesini ve manevra yapmasını içeren düzeydir.³⁸

2.3. Savaşın Tipleri

Nizami Savaş: İki veya ikiden fazla devlet arasında temel harekâtlar olan taaruz, savunma, geri çekilme ve askeri birlik intikallerini esas alan, stratejik hedefler ışığında belirlenen planlar doğrultusunda mekanize ve zırhlı ağırlıklı konvansiyonel kara birlikleri ile hava ve deniz kuvvetlerinin müştereken kullanıldığı silahlı mücadele şeklindedir. Nizami savaşta temel hedef düşmanın savaşma azim ve iradesini kırmaktır. Lind'in ve arkadaşlarının modelindeki 1. ve 2. nesil savaşlarda bu hedef “düşmanın fiziki varlığının yok edilmesi” suretiyle gerçekleştirilmeye çalışılırken, aynı hedef 3. nesil savaşta düşmanın doğrudan fiziki varlığına yönelmek yerine akıllı, kuşatıcı manevralarla geri bölgesini ele geçirme ve muharebe edebilme yeteneğinin yok edilerek savaşma azminin kırılması suretiyle gerçekleştirilmeye çalışılır. Bu nedenle, bir savaşı kazanabilmek için ilk ve en önemli şart “üstün bir muharebe gücü” teşkil etmek hem nitelik ve hem de nicelik açısından yani her bakımdan düşmandan üstün olmaktır.

Gayri-nizami Savaş: Geleneksel ve konvansiyonel harp tanımlarından uzak şekilde, iki hasım güç arasında (devletler veya devlet dışı aktörler), askeri ve yarı-askeri (para-militer) gayretleri içeren, genelde uzun süreli ve asimetrik

³⁷ KKT, 24.

³⁸ KKT, 25.

şekilde devam eden politik-askeri mücadeledir.³⁹ Gayri nizami savaşta tarafların güçleri arasında önemli farklılıklar mevcut olup zayıf taraf güçlü tarafın sayısal ve nitelik üstünlüğünü asimetrik strateji, taktik ve yeteneklerle dengelemeye çalışır. Gayri-nizami savaşın bölümleri;

Gerilla Savaşı: Düşmanın fiziki işgali altındaki bölgede politik ve askeri kontrolünü kırmak ve bölgede yeni bir askeri-politik otorite tesis etmek maksadıyla dost askeri veya yarı-askeri unsurların küçük birlik harekâtı⁴⁰ tekniklerini kullanarak icra ettikleri silahlı mücadeledir.⁴¹ Geleneksel anlamda zayıfın güçlüye karşı uyguladığı uzun soluklu politik-askeri bir direniş olan Gerilla Savaşı, kendi başına kesin sonuca ulaştıran bir askeri harekât olmayıp taaruz, savunma ve geri çekilme harekâtları yapan nizami birliklerin desteklenmesi amacını taşır.⁴² 1977 yılı Cenova Savaş Hukuku Sözleşmesi ek protokolüne göre bir silahlı grubun gerilla sayılabilmesi için;

- Grup içinde bir emir komuta zinciri kurulmuş olmalı ve grupları sevk edecek komutanlar belli olmalı,
- Uzak bir mesafeden belli olabilecek şekilde bir işaret taşımaları,
- Silahlarını açıkta ve görünür taşımaları,
- Uluslararası savaş hukuku ilkelerine ve etik değerlere bağlı kalmaları gerekmektedir.⁴³

Ancak gerilla savaşının doğası gereği bir grubun tüm unsurlarının açık faaliyetler içinde olması düşünülemez.⁴⁴ Bu nedenle silahlı gerilla grupları açık faaliyetler yürütürken, gerillaya personel temini, lojistik, finans, yardımcı olan ve buzağının görünmeyen⁴⁵ bölümünü teşkil eden ve genelde

³⁹ *FM 3-05 Army Special Forces Manual*, ABD Ordusu Talimnamesi, (2006), 2-1.

⁴⁰ Temel Küçük Birlik Harekâtı Teknikleri; pusu, baskın, keşif, üs bölgesi işgali gibi özel harp tekniklerini kapsar.

⁴¹ *FM 31-21 Guerilla Warfare*, ABD Ordusu Talimnamesi, (1958), 3.

⁴² *FM 31-21*, 5.

⁴³ Ek protokolü görmek için bkz. Erişim tarihi 24 Aralık 2010, <http://www.icrc.org/web/eng>.

⁴⁴ *FM 31-21*, 6.

⁴⁵ *FM 31-21*, 18.

açıktan bir silahlı mücadeleye girmekten kaçınan yer altı teşkilatı, milis kuvvetleri ve kurtarma/kaçırma hücreleri hem açık hem de örtülü faaliyetler içinde olurlar.⁴⁶ ABD FM 31-21 talimnamesine göre gerilla güçleri ile nizami askeri birlikler arasındaki irtibatı ve gerilla güçlerinin tali gayretlerinin savaşın stratejik hedeflerine uyumlaştırılmasından özel kuvvet unsurları sorumludur.

Ayaklanma ve Ayaklanmaya Karşı Koyma: Geleneksel görüş ayaklanmayı belli bir bölgede ya da ülkede meşru politik otoriteyi, politik şiddet ve uzun soluklu bir mücadele yolu ile devirmek ve o bölgede ya da ülkede yaşayan insanlar üzerinde siyasi otorite tesis etmek maksadıyla girişilen askeri ve yarı-askeri faaliyetler olarak tanımlamaktadır.⁴⁷ Ayaklanmaya karşı koyma da bu nedenle gayri nizami harbin bir parçası olarak görülmekte ve “dost ülkenin meşru otoritesini yıkarak yerine yeni bir politik düzen tesis etmek maksadıyla ülkenin tamamında veya bir bölümünde girişilen silahlı başkaldırıya karşı koyma konusundaki tüm askeri, yarı askeri ve sivil gayretler” olarak tanımlanmaktadır.⁴⁸ Bu tanımlardan bu harekât cinsinde hasım güçlerin öncelikli hedefinin ilgili bölgede veya ülkede yaşayan halk üzerindeki “politik meşruiyeti” olduğu açıkça görülmektedir. Ayaklananlar halk ile hâkim siyasi otorite arasındaki bağı koparmaya çalışırken ayaklanmaya karşı koyan otorite ise dost halk grubunun kendine olan bağımlılığını devam ettirecek, tarafsızları kendi safına çekecek ve hasım grupları caydıracak tedbirleri almak zorunda kalacaktır.⁴⁹ Cezayir İç Savaşı’ndaki tecrübesi ışığında Fransız askeri stratejist David Gaula “halk nezdindeki politik meşruiyetin” önemini şu şekilde açıklamaktadır:

⁴⁶ FM 31-21, 16.

⁴⁷ ABD Hükümeti *Ayaklanmaya Karşı Koyma Rehberi* (U.S. Government Interagency Counterinsurgency Initiative, Ocak 2009), 6. erişim tarihi 12 Kasım 2010, <http://www.state.gov/documents/organization/119629.pdf>. Ayrıca bkz. FM 3-24, 1-1.

⁴⁸ ABD Hükümeti.

⁴⁹ FM 3-24, 1-13.

“Siyasi ve ideolojik sebepleri ne olursa olsun herhangi bir ayaklanmada en başta hasım güç olarak aktif bir azınlık vardır. Ayaklanmaya karşı koymadaki başarı bu aktif azınlık henüz büyümeden ve tarafsız çoğunluğun desteğini almadan aktif azınlığın politik söyleminin yok edilmesidir.”⁵⁰

Ayaklananlar için “deniz içindeki balık” misali halkın içinde kamufle olmak önemli bir stratejik üstünlük iken bu durum ayaklanmaya karşı koyanlar için ise hasım, tarafsız ve dost halk kitlesinin ayrıntılı analizini, ve daha da önemlisi ayaklanmaya aktif katılan hasım kitlenin tarafsız ve dost kitleden ayrılmasını gerektirecek önemli bir tahtittir.⁵¹ Yine bu harekâtın doğası gereği ayaklananlar eylem yapmasalar dahi sadece varlıkları bile hâkim siyasi otoritenin meşruiyetinin sorgulanması için yeterliyken, hâkim siyasi otorite için ise başarı ayaklananların fiziki varlığının ve ürettikleri alternatif politik söyleminin ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.⁵²

Bir ayaklanma hareketine katılanların ideolojik motivasyonu (dini, etno-kültürel veya sınıfsal) hareketin devamlılığı için hayati derecede önemlidir.⁵³ Bu motivasyon, hareketin “kimliğini” ve “amacını” kutsar aynı zamanda harekete katılanların beraberce omuz omuza savaştığı bir “dava” olarak “birlik ruhunu” besler. Aynı zamanda ideolojik motivasyon, tarafsızların ve hakim otorite yandaşlarının hakim otorite ile kurmuş oldukları “gönül bağı” zayıflatmak ve bu kategorilerdekilerin harekete sempati duymasını sağlamak için hem bilişsel (cognitive) hem de duygusal (emotive) gerekçeler sunar.⁵⁴ İdeolojik motivasyon aynı zamanda, hazırlanacak propaganda mesajlarının (veya eylem-söylem paketlerinin) uygun vasıtalarla en etkili olabilecek yer ve zamanda hedef kitlelerle paylaşılması için gerekli ana çerçeveyi oluşturur. Bu açıdan aslında ayaklanma ve ayaklanmaya karşı koyma mücadelesi “fikirlerin savaşıdır

⁵⁰ David Gaula, *Counter in surgency Warfare: Theory and Practice* (Westport: Preager Security International, 1967), 53.

⁵¹ John A. Nagl, *Learning to Eat Soup with a Knife: Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam*, (Chicago: University of Chicago Press, 2005), 249.

⁵² FM 3-24, 1-1.

⁵³ FM 3-24, 1-15.

⁵⁴ FM 3-24, 1-26.

(battle of ideas)”. Çoğu zaman ağızlardan çıkan sözler namlulardan çıkan mermilerden daha önemlidir.⁵⁵

Ayaklanma ve Ayaklanmaya Karşı Koyma stratejilerinin “küçük savaşlar” olarak özellikle 20. yy. başlarından itibaren görünürlükleri artmıştır. I. Dünya Savaşı sonrası başta Rusya’da Lenin ve Troçki’nin 1917 Kızıl Devrimi’ne götüren Bolşevik hareketi, T. E. Lawrence’nin Arapları Osmanlı İmparatorluğu’na karşı isyana teşvik etmesi önemli örneklerdir. II. Dünya Savaşı sonrası yaşanmaya başlayan “dekolonizasyon süreci” ve bu süreçte bağımsızlık mücadelesine giren eski sömürge halklarının “yükselen milliyetçilik akımlarıyla” beslenen gerilla hareketlerinin bu yöntemle başvurmaları da önemli örneklerdir. Bunun yanı sıra ABD ve Sovyetler Birliği’nin bu tür bağımsızlık hareketlerini “ideolojik” olarak kutsayarak onlara “kol kanat” germesi ayaklanma ve ayaklanmaya karşı koyma açısından II. Dünya Savaşı sonrası dönemde pek çok örneğin yaşanmasına yol açmıştır. Mao’nun “kırsal ve uzun süreli halk savaşı”, “Che Guevara tipi focoist mücadele”, “şehir gerillacılığı” gibi pek çok farklı ekolu takip eden gerilla hareketleri bu dönemde kendilerinden kat kat üstün konvansiyonel ordulara karşı başarıya ulaşmıştır.

Terörizm ve Terörizme Karşı Harekât: 4. nesil savaş kimilerince terörizm olarak nitelendirilse de Lind ve arkadaşlarına göre bu kavram terörizmden daha geniş, ancak onu da içine alan bir kavramdır.⁵⁶ İlk üç nesil savaşın aksine 4. nesil savaşta düşmandan hem nicel hem de nitel anlamda daha güçlü olmak yerine düşmanın savaşma azmini kırmak için doğrudan düşman ordusunu değil ordunun içinden çıktığı toplumun kendisini hedef seçilebilir. İşte bunun için daha çabuk neticeler veren, maliyeti ve riski daha az, daha dramatik sonuçlar doğurarak daha çok medya ilgisi çeken bir seçenek olarak terörizmle amaçlanan toplumda “dehşet ve korku” yaratarak hedef ülkenin toplum nezdindeki “politik meşruiyetini” yıpratmaktır. Hakkında oldukça

⁵⁵ FM 3-24, 1-27.

⁵⁶ Lind ve diğerleri, “The Changing Face.”

fazla bir literatür oluşan terörizmin halen yüzü aşkın tanımının olması,⁵⁷ her devletin veya uluslararası örgütün terörizme farklı bakması nedenleriyle bu kavramın ne olduğu, ne olmadığı, hangi eylemlerin terörist eylem sayılıp hangilerinin sayılmayacağı konularında tam bir mutabakat olmadığına açık göstergesidir.

Bu çalışma terörizmi, bir politik amaçtan ziyade politik ya da ideolojik bir hedefe ulaşmak maksadıyla kullanılan politik şiddet türlerinin “en kirlisi” olarak tanımlar. Yani terörizm, 4. nesil savaş genel bir tanımı içinde politik ve ideolojik hedeflere ulaşmak için kullanılan en kirlili vasıtasıdır. Çünkü terörizm “sivilleri hedef alır ve temel hedefi sivil-savaşan ayırımı yapmadan uygulanacak bir şiddet veya şiddet tehdidi ile siviller arasında korku ve dehşet yaymak suretiyle sivil toplumun iradesini esir almak amacı güder”.⁵⁸ 4. nesil savaşta savaşanların “niçin” savaştığı ön plana çıkarken terörist eylemlerde “nasıl” sorusu ön plana çıkar. 4. nesil savaş, uzun vadeli ve sadece askeri hedeflere yönelen cephesiz ve küçük birlik hareketi tekniklerine dayanan, ancak genel harp kurallarına bağlı kalan silahlı bir mücadele stratejisidir. Düşmanın kaynaklarını ve mücadeleye azmini tüketmeye dayanan bir *mahrum etme* (denial) stratejisi olan 4NS’e karşılık terörizm ise esasta bir sivil-savaşan ayırımı gözetmeyen bir *cezalandırma* (punishment) stratejisidir.⁵⁹

ABD Ordusu Ayaklanmaya Karşı Koyma Talimnamesi FM 3-24’e göre halkın desteğini kazanmak ve onları politik bir hedef uğruna mobilize etmek isteyen bir politik hareketin hem *iknaya dayalı* (persuasive) ve hem de *zorlamaya dayalı* (coercive) stratejiler uygulamak zorunda olduğuna işaret etmektedir.⁶⁰ Bir bölgede sosyo-ekonomik ve politik yönden problemleri olan bir toplumun sosyolojik, ekonomik ve güvenlik alanındaki ihtiyaçları

⁵⁷ Wale Laqueur, *No End to War: Terrorism in the 21st Century* (New York: 2003), 235.

⁵⁸ D. Tucker, *Skirmishes at the Edge of Empire: The US and International Terrorism* (Westport: Praeger Press, 1997).

⁵⁹ Mindaguas Rekasisus, “Unconventional Deterrence Strategy,” (Naval Postgraduate School Thesis, 2005), 18.

⁶⁰ FM 3-24, 1-8.

karşılanarak bu toplum mücadeleye katılmaya ikna edilebilir. Ancak bölgedeki hâkim otoritenin o toplum üzerindeki “politik meşruiyetini” yıpratılabilmek ve sorgulanmasını sağlamak için ikna edici teşvikler her zaman yeterli olmayabilir.⁶¹ Zorlayıcı ve politik şiddet içeren eylemlerle de hem hedef kitle arasında korku ve endişe meydana getirilebilir, hem örgütün iç ve dış kamuoyunda reklamı yapılmış olur, hem de hükümet güçlerinin bölge halkını koruyamadığı mesajı verilmiş olabilir. Peki, teröre niçin başvurulur? Terör eylemleri ile, daha az maliyet, kaynak, personel ve riskle daha çok ses getirilebilir ve daha çok ulusal/uluslararası görünürlük sağlanabilir. Yüzbinlerin korkmasını ve milyonların seyretmesini sağlamak, örgütün gücünü, hasmın güçsüzlüğünü göstermek ve dikkat çekmek için birkaç sivili öldürmekten ne çıkar? Aynı zamanda terör eylemleri ile adını duyuran bir örgüt rahatlıkla kendine dış destek bularak finansal ve lojistik sorunlarını çözebilir. Bunun yanında terörist eylemlerde uluslararası bir savaş kuralına veya etik değere bağlı kalma şartının olmaması hem eylemin planlaması hem de icrası esnasında büyük bir esneklik ve durum üstünlüğü sağlar.

ABD Dışişleri Bakanlığı’na göre 2010 yılı itibarı ile dünya genelinde 80 ülkede faaliyet gösteren ve toplam personel sayıları 80.000’i bulan 45 terör örgütü mevcuttur.⁶² Yine aynı kaynağa göre 2009 yılında dünya genelinde 14.000 terör saldırısı yaşanmış ve bu saldırılarda 22.000 kişi hayatını kaybetmiştir.⁶³

Şu an ABD Merkez Kuvvetler Komutanı olan ve CIA’in başına getirilmesi düşünülen General Patreus’un liderliğindeki bir ekip tarafından yazılan ve internet ortamında 2 milyondan fazla sayıda nüshası indirilen, ABD Ordusu Ayaklanmaya Karşı Koyma Talimnamesine göre, Terörizme Karşı Koyma ise “terörizm faaliyetlerini engellemek, caydırmak ve önceden

⁶¹ FM 3-24, 1-9.

⁶² ABD Dışişleri Bakanlığı Resmi sitesi, bkz. Erişim tarihi 20 Temmuz 2011, <http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140900.htm>.

⁶³ Erişim tarihi 20 Temmuz 2011, <http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140900.htm>.

kestirmek maksadıyla yapılan taaruzi faaliyetlerin tümü” olarak tanımlanmaktadır.⁶⁴

Dost Ülke İç Savunmasına Yardım (DÜİSY): Ayaklanma amacı güden gerilla savaşının tam zıttı olan bu gayri-nizami harekât cinsinde temel amaç dost ülke içinde politik amaç güden silahlı ayrılıkçı hareketlerin büyümesine karşı dost ülke güvenlik güçlerine eğitim, lojistik ve finansal destek sağlamaktır.⁶⁵ FM 3-05’e göre bu harekât “dost ülke içinde beliren siyasi-siddet hareketlerine karşı dost ülke hükümetinin halk nezdindeki meşruiyetini korumak için yapılan askeri ve sivil faaliyetlerin tümü” olarak tanımlanmaktadır.⁶⁶ Şu an ABD’nin Kolombiya, Çin’in Kuzey Kore ve Rusya’nın Beyaz Rusya’da, bu ülkelerdeki kendilerine müzahir hükümetleri desteklemek için yapmaya çalıştığı askeri ve yarı askeri faaliyetlerin (askeri eğitim, silah ve malzeme yardımı, ortak tatbikatlar ve askeri ziyaretler vb.) tümü bu kapsamda değerlendirilebilir.

Bilgi Harekâtı (BH): FM 3-05 Talimnamesi’ne göre Bilgi Harekâtı, bilginin stratejik yönetimi maksadıyla psikolojik harekât, sivil-asker işbirliği, siber savaş, komuta kontrol ve en önemlisi stratejik iletişim faaliyetlerinin tümünün birleşiminden oluşmaktadır. Bu faaliyetler eşgüdüm içerisinde, dost harekâtının etkinliğini arttıracak, hasımın harekâtının etkinliğini azaltacak şekilde Bilgi Harekâtı çatısı altında kullanılmaktadır.⁶⁷

Lindsey J. Borg’a göre yeni yüzyılda savaşlar aslında harp sahasından kişilerin zihinlerine kaymış ve “fikirlerin savaşı (battle of ideas)” tank ve uçakların savaşından daha önemli hale gelmiştir.⁶⁸ Artık modern dünya orduları için de barış döneminde askeri güçleri ile üretecekleri caydırıcılık, savaş döneminde ise fiziki harp sahasında vereceği askeri mücadele kadar

⁶⁴ FM 3-24, 2-6.

⁶⁵ FM 3-05, 2-2.

⁶⁶ FM 3-05, 2-3.

⁶⁷ Thomas X. Hammes, *The Sling and the Stone : On War in the 21st Century* (St. Paul: MN Zenith Press, 2004), 321.

⁶⁸ Lindsey J. Borg, *Communicating with Intent* (Incidental Paper, Harvard University, 2008).

hedef kişi, grup veya ülkelerin algı ve kanaatlerinin yönetimi de önem kazanmıştır.⁶⁹ FM 3-05'e göre, psikolojik harekât hedef kişi veya kamuoylarının dost ülke stratejik hedeflerine uygun şekilde mevcut algı ve kanaatlerini değiştirmek için ne düşünmesi gerektiğini zorlayıcı veya ikna edici tekniklerle dikte eden bir süreçtir.⁷⁰ Özellikle ABD'nin psikolojik harekâtı, küresel terörle mücadele stratejileri kapsamında, başta El-Kaide olmak üzere aşırı örgütler ve aşırılıkla mücadele etmek ve hedef kamuoyları üzerinde ABD çıkarları lehine algı oluşturmak amacıyla sıklıkla kullandığı görülmektedir.⁷¹ Bu kapsamda, örneğin ABD halk desteğinin önem kazandığı birer 4NS harekât ortamı olan Irak ile Afganistan'da daha iyi mücadele edebilmek, hedef kamuoyu olarak belirledikleri Afgan ve Irak halkı nezdinde uygulayageldikleri politikaları "meşrulaştırmak" için algı ve kanaat değişikliği yaratma konusunda radyo yayını, halk ve kaynak kontrolü için çeşitli güç gruplarına para ve nüfuz sağlama; alt yapı faaliyetleri, insani yardım ve destek faaliyetleri gibi teşvik edici yöntemlerle, itibarsızlaştırma gibi zorlayıcı yöntemleri psikolojik harekât tekniği olarak sıklıkla kullanmaktadır.⁷²

ABD Talimnamesi JP 3-57'ye göre Sivil Asker İşbirliği (SAİB) faaliyetleri ise bazen açık bazen gizli olarak icra edilen Psikolojik Harekat faaliyetleri aksine hedef halk desteğini kazanmak amacıyla tamamen açık ve şeffaf bir süreçle ve yerel hükümet unsurlarıyla koordine olarak icra edilen harekat bölgesindeki sivil alt yapıyı iyileştirmeye yönelik (su, elektrik ve kanalizasyon alt yapıları, eğitim ve sağlık tesisleri, hijyen) faaliyetleri kapsamaktadır.⁷³ Sivil-Asker İşbirliği aslında 4NS harekât ortamında bulunan ve genel olarak alt yapısı zayıf bölgelerde yaşayan sivil

⁶⁹ Jeffrey Jones, "Strategic Communication: A Mandate for the United States," *Joint Force Quarterly* 4 (2009):104-114.

⁷⁰ FM 3-05, 1-2.

⁷¹ Carsten Bocksette, *Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication Management Techniques* (George C. Marshall Center for European Security Studies, December 2008).

⁷² Russel Hampsey, "Rediscovering the Art of Psychological Operations," *Small Wars Journal* (4 Temmuz 2010).

⁷³ JP 3-57, ABD Ordusu Sivil-Asker İşbirliği Müşterek Talimnamesi (Washington DC: CJCS, July 08, 2008), viii.

halkın desteklenmesi gayesi ile hem dost sivil gayretlerle dost askeri gayretlerin eş zamanlı ve koordineli bir şekilde kullanılmasını, hem de harekât ortamındaki meşru otorite ile koordineli bir şekilde hizmetin verilmesini sağlayarak bölge halkı nezdinde meşruiyetin güçlendirilmesidir.⁷⁴ SAİB faaliyetleri artık modern muharebe ortamının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Örneğin ABD dost ülkelere ekonomik yardımı amaçlayan USAID programının SAİB için ayrılan yıllık fonu yaklaşık 100 milyon dolardır⁷⁵ ve sadece ABD Kara Kuvvetleri'nde bu alanda çalışan ve büyük bir bölümü sivillerden oluşan 10.000'e yakın personel mevcuttur.⁷⁶

Bilgi harekâtının bir başka alt bölümü ise siber harekât olup hem hasım güçlerin siber yeteneklerine yönelik taaruzi harekâtı hem de dost unsurların bilişim alt yapılarını korumaya yönelik savunma harekâtını kapsar.⁷⁷ Giderek bilişim alt yapılarına bağımlı hale gelen modern dünyada, devletlerin finans, ulaşım, sağlık ve güvenlik gibi önemli altyapılarına yönelik politik gayelerle işlenen hem sabotaj hem de istihbarat amaçlı siber saldırılar 4NS ortamının en önemli parametrelerinden biri haline gelmiştir.

“Bir devlet bir defa öldürmeye başlayınca, bu süreci durdurmak ve ‘yaptıklarımız yanlış’ demek çok zordur.”

Winston Churchill

3. LİND'İN MODELİNE GÖRE SAVAŞIN EVRİMİ

Tarih içinde insanoğlu daha iyi savaşabilmek için elindeki teknolojiyi kullanarak silah üretmeye başlamış; ok ve kılıçla başlayan bu çaba nükleer

⁷⁴ JP 3-57, s.x.

⁷⁵ USAID SAİB Rehberi, 27 Nisan 2008, 6.

Rehberin tamamı için bkz. Erişim tarihi 12 Ağustos 2011.

http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADS180.pdf,

⁷⁶ Erişim tarihi 12 Ağustos 2011.

<http://www.globalsecurity.org/military/agency/army/ca-psyop.htm>.

⁷⁷ William J. Lynn, “Defending A New Domain: The Pentagon’s Cyberstrategy,” *Foreign Affairs* (Eylül/Ekim 2010).

silahlara ve uzayın fethine kadar ulaşmıştır. Geleneksel anlamda bu silahlanma yarışında son sözü daima teknoloji söylemiş ve daha üst teknoloji ürünü silahları savaş meydanlarına getirebilen her taraf her zaman savaş alanından zaferle çıkmıştır. Eşit teknolojideki silahları kullanan ve nitelik ile nicelik açısından birbirine denk güçteki tarafların savaşlarında ise bu sefer bu silahları, eldeki teçhizatı ve personeli stratejik hedefler doğrultusunda daha iyi senkronize ederek sevk ve idare eden taraf savaşı kazanmıştır. Yani aslında denk güçler arasındaki savaşta “daha iyi fikri olan” ve bu fikri savaş meydanında iyi kullanan savaşı kazanmıştır. İşte bu sonuç tarih içinde lider ve askeri stratejistleri daha iyi doktrin ve strateji üretmeye zorlamış, bu çabanın sonucu olarak savaş stratejileri ve uygulanan doktrinlerde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Kısaca, değişen “teknoloji” ve “strateji” nasıl savaşıldığını belirleyen iki önemli faktör olarak savaşın evrimindeki temel nedenler olmuştur.

3.1. Birinci Nesil Savaşlar (Klasik Ulus-devlet Savaşları)

Din savaşları ile yorulan Avrupa’da bir güçler dengesi oluşması 1648 Westphalian Antlaşması’ndan bu nesilin zirve noktası olan Napolyon Savaşları’nın da dâhil olduğu dönemi kapsar. 1. nesil savaşın muharebe alanı, tercihen sayıca fazla piyadenin ellerinde yivsiz Musket tüfekleri ile çizgisel bir düzende ve belli hatlar şeklinde omuz omuza savaştığı, cephede azami ateş gücünün toplanmasının gerektiği ve manevranın ve teknolojinin çok sınırlı kullanıldığı bir alandır. Tüfek ve topçu atışlarının barut gazlarından savaş meydanını yoğun bir sis perdesiyle kaplandığı alanda topçu ve süvari piyadeyi sınırlı olarak destekleyebilir ve birliğinden ayrı düşerek hat düzenini bozan asker/askerler ya kendi arkadaşları ya da düşman tarafından öldürülür. 1. nesil savaşlarda alanda, topçu ve süvari piyadeyi sınırlı olarak destekleyebilir, kazanan birkaç gün içinde belli olmakta, mevzilenme, manevra ve aldatma hoş karşılanmamaktadır. Temel askeri hedef ise her ne pahasına olursa olsun bir bölgenin kontrolü ve elde bulundurulmasıdır.⁷⁸

⁷⁸ J. Luvaas, *Napoleon On the Art of War* (New York: The Free Press, 1999).

3.2. İkinci Nesil Savaşlar (Topyekün Endüstri Savaşları)

Endüstri devriminin nimetlerinin ve gelişen teknolojinin savaş alanına uygulanmasının savaş alanındaki en önemli etkileri; görerek ateş gücünü arttıran makinalı tüfeklerin ve görmeyerek atışları giderek daha yıkıcı olan topçu sınıfının öneminin artması olmuştur. Ayrıca bu dönemde savaş alanındaki hizmetlerin daha da karmaşıklaşması nedeniyle piyade, topçu ve süvari gibi muharip sınıfların yanında levazım, bakım, personel gibi yardımcı sınıfları ortaya çıkmıştır. 1850’de demiryolları ile toplu taşımının gelişmesi dolayısıyla büyük birlik yer değiştirmelerinin mümkün hale gelmesi, stratejik manevra ve kuvvet kaydırma imkânı sağlamış, telgrafın kullanılmaya başlaması haberleşmenin hızını ve etkinliğini artırarak sevk ve idareyi kolaylaştırmıştır. Buhar motorlarının ve zırh teknolojilerinin savaş gemilerine uygulanması ise daha büyük ve ölümcül bir deniz gücü ortaya çıkarmıştır. Savaş silahlarında, özellikle piyade tüfekleri ve toplarda meydana gelen gelişmelerle muharebe sahaları genişlemiştir. Yine bu dönemde kendi kendine yeten “tümenler” ve karmaşıklaşan askeri karar verme sürecinde komutana kararlarında yardımcı olacak, teknik bilgi ve karargâh desteğini sağlayacak kurmay sınıfı ortaya çıkmış, ayrıca lider yeteneklerinden yoksun “soyluların” subaylıktan uzaklaşması ve liyakat ile eğitime dayanan bir askeri eğitim ve rütbe terfi sistemi kurumsallaşmıştır. Yine bu dönemde ilk kez barış zamanlarında 30.000-40.000 askerli birliklerin katıldığı tatbikatlar yapılmaya başlanmıştır.

19. yy. başında ordugâhlar elektrikli aydınlatmanın olduğu, ısınma, beslenme ve sıcak su sorununun çözüldüğü ve telgrafın sıklıkla kullanıldığı her türlü konfora sahip küçük birer şehir görünümündedir. 1908’de uçaklar ilk kez askeri maksatla kullanılmış, 1914’de yani tam 6 sene sonra Almanya, İngiltere ve Fransa gibi Avrupa’nın büyük devletlerinin her biri sayıları 400 uçaktan fazla olan birer hava gücüne kavuşmuştur. I. Dünya Savaşı boyunca ise her iki taraftan yaklaşık 80.000 uçak düşürülmüştür.⁷⁹ Uçaklar ilk olarak bir ateş unsuru olarak değil bir keşif unsuru olarak muharebe sahasına girmiş, böylece Schlifffen Planı gibi büyük tahkimat planları ve büyük birlik

⁷⁹ Hammes, *The Sling*, 108.

ordugâhları önemini yitirmiştir. Bayanlar profesyonel anlamda askerlik hizmetinde çalışmaya başlamıştır. 2. nesil kısaca teknolojinin savaş stratejilerini belirlediği bir dönem olmuştur.

2. nesil savaşın doruk noktası olan I. Dünya Savaşında ise tüm muharebelerin temel karakteristiği, savaşan tarafların sivillerden uzak tahkimli mevzilerde statik olarak ve göğüs göğse savaşmasıdır. Yine bu savaşların temel karakteristiklerini manevradan ziyade topçu ve makineli tüfek atışları ile sağlanan yoğun ateş gücü, taarruzdan ziyade savunmanın ön plana çıktığı ve temel amacın cephedeki düşmanın fiziki varlığının yok edilmesi oluşturmuştur.

4 uzun yıl süren ve 100 milyondan fazla askerin cepheelerde savaştığı, 57 milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği I. Dünya Savaşı'nın bu kadar "ölümcül" olmasının iki önemli nedeni vardır. Bunlardan ilki, ileri teknolojinin savaş için seferber edilmesiyle ortaya çıkan yüksek ateş gücü ve statik mevzi anlayışı nedeniyle ortaya çıkan şiddet ve yıkımdır. Örneğin 1 Temmuz 1916'da başlayan ve neticesinde taktik anlamda her iki tarafın da hiçbir kazancının olmadığı bir cephe savaşı şeklinde geçen Somme Muharebesi'nin sadece ilk günü yoğun topçu ve makineli tüfekler atışları nedeniyle her iki taraftan da toplam 19,240 asker ölmüştür.⁸⁰ John Keegan'a göre I. Dünya Savaşı'nda cephedeki asker kayıplarının % 70'i topçu atışları nedeniyle verilmiştir.⁸¹ Diğer neden ise savaş başlamadan önce savaşacak devletlerin genelkurmaylarında stratejik planlayıcıların hasımlarının savaş için ne kadar iyi teşkilatlandığını ve savaşın dört yıl gibi uzun bir süre devam edeceğini hesaplayamamış olmasıdır. Alman Genelkurmayı savaşı 1914 Aralık'ında bitirmeyi planlamaktadır.⁸² Dönemin ABD Genelkurmay Başkanı Woods da hemen savaşın başlamasından önce yaptığı bir

⁸⁰ Hammes, *The Sling*, 18.

⁸¹ John Keegan, *The Face of Battle* (New York: Viking Press, 1976), 232.

⁸² Theodore Ropp, *War in the Modern World* (John Hopkins University Press, 2000), 250.

açıklamada “dünyanın birinci sınıf devletleri arasındaki hiçbir modern savaş bir yıldan daha fazla süremez” demektedir.⁸³

I. Dünya Savaşı’nda ortaya çıkan “Topyekûn Savaş” doktrininin temel sorusu: “nüfusumuzun yüzde kaçını giyebilir ve ülke ekonomimiz bu seferberliği kaç ay/yıl sürdürebilirdir?” Gerçekten de Almanya’nın I. Dünya Savaşı’nı kaybetmesinin asıl nedeni ekonomisinin çökmesi olmuştur. Yani Almanya’nın savaşma azim ve kararını kıran ve onu “stratejik bir tükenmeye” götüren iki temel neden savaş planlarını destekleyecek yeterli sayıda asker ve para bulamaması olarak görülmektedir.

3.3. Üçüncü Nesil Savaş (Manevra Savaşları)

3. nesil savaşın doğmasındaki temel neden 2. nesildeki “mevzi savaşları” anlayışının önemini yitirmesi ve özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında Alman birliklerinin “fırtına taktiklerinin (*blitzkrieg*)” savaş alanında başarı elde etmesi oldu. *Blitzkrieg* doktrinine göre tüm savaş gayretleri düşmanın en zayıf olduğu tespit edilen tek bir noktada toplanmaktadır (genellikle düşmanın kanatları). Bu bölgede sıklet merkezi tesis edildikten sonra bölgedeki düşman direnci kırılarak düşman hatları yarıyor ve bir kuşatma harekâtı ile düşmanın geri bölgesi ele geçirilerek düşmanın geri bölgeden lojistik destek alması engelleniyor, düşman küçük parçalara bölünüyor ve imhası veya teslim olması sağlanıyordu. Bu anlayışta temel hedef, süratli manevra ile düşman üzerinde bir şok etkisi yaratma ve bu sürpriz etkisinin savaş temposunu koruyarak devam ettirilmesine dayanıyordu. Tankın savaş meydanlarında görülmesi bu anlayış için kara harekâtında bir “kuvvet çarpanı” etkisi yapmıştır. Çünkü tankta üstün ateş gücü ile manevra avantajı birleşmiştir. Yine torpido ve denizaltı teknolojilerindeki gelişmeler, uçak gemilerinin ortaya çıkışı, savaş uçaklarının menzil ve özelliklerinin artması, gelişen deniz ve hava manevra taktikleri sayesinde kara, deniz ve hava harekât alanlarında manevra imkânı sağlanmış, muharebe sahalarının boyutları enine ve derinliğine genişlemiştir. Yine gelişen teknolojiye paralel olarak savaş uçakları, füzeler ve hatta nükleer silahlar ile hasım ülke

⁸³ Brian Linn, *The Echo of Battle* (London: Harvard Press, 2007), 113.

derinliklerindeki ekonomik tesis ve sivillerin de hedef alındığı “topyekün mücadele” anlayışı doğmuş ve I. Dünya Savaşı’ndan miras kalan “Topyekün Savaş” doktrini pekiştirilmiştir.

Ayrıca II. Dünya Savaşı’nda başarılı olan kuşatıcı manevra savaşı anlayışı ile artık muharebe sahası hat şeklinde olma özelliğini kaybetmiştir. Almanların 1940’da Meuse’da ve 1941’de Bug’da; İsrail zırhlı birliklerinin Sina’da Mısır ordusuna karşı 1956 ve 1967 savaşlarında yaptığı aslında artan bir tempo ile kısa sürede düşman savunma hatlarını aşarak geri bölgesini kuşatma manevraları ile ele geçirme ve bu sayede savaşıma azmini kırma esasına dayanan birer manevra savaşıdır. Yine aynı şekilde Hindistan ordusunun 1971’de Pakistan ordusuna karşı Dacca’da ve en son ABD ordusunun 1991 ve 2003’de Irak’ta yaptığı da savaşılan ordunun azmini kırmaya dayalı birer manevra savaşıdır.⁸⁴ 3. nesil savaş çağı, düşman muharip kuvvetleriyle göğüs göğüse muharebe etmek ve onları yoketmek yerine hatlarına sızmayı, etrafını sarmayı ve kendini savunması güç küçük parçalara bölmeyi esas taktik olarak kullanan ve düz bir hat üzerindeki cephe yerine derinlikte savunma taktikleri geliştiren çağdır. Türk Kurtuluş Savaşı’nın en kritik safhalarından olan Sakarya Savaşı’nda (23 Ağustos-13 Eylül 1921) aslında çağı 2. nesil olmasına rağmen Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk ve kahraman silah arkadaşlarını zafere götüren temel neden 3. nesil savaş konseptini Yunan ordusuna karşı başarı ile uygulayabilmesidir. Sakarya’da Türk ordusu 2. nesil’in öngördüğü gibi düşmanı bir hat boyunca karşılamak yerine vizyoner bir şekilde coğrafi derinliğe çekmek ve cephe derinliğinde satıh üzerinde gerçekleşen çarpışmalarda yıpratarak Sakarya Nehri içinde çember içine almayı ve lojistik destekten mahrum halde yoketmeyi, "Hatt-ı müdaafaa yoktur; sath-ı müdaafaa vardır. O satıh bütün vatandır" emriyle savaşı geniş bir alana yaymayı amaçlamıştır.

3.4. Dördüncü Nesil Savaş

T.X. Hammes’e göre 4. nesil savaş;

⁸⁴ Hammes, *The Sling*, 208.

“ayaklanmadan evrilmiş ve geleneksel savaş tanımları dışında, savaş hali ile barış arasında sınırları, cephesi ve muharebe sahası belli olmayan, ‘sivil’ ve ‘asker’ arasındaki kesin ayrımı ortadan kaldıran; tarafları devletler olduğu gibi devlet dışı aktörlerin de olabildiği, klasik gerilla harekâtının ve terörizmin modernite ile revize edildiği bir savaş türüdür.”⁸⁵

William S. Lind, Keith Nightengale, John Schmitt ve Joseph Sutton’un 1989 yılında ABD Deniz Piyadeleri Gazetesi’nde yazdıkları “Savaşın Değişen Yüzü: Dördüncü Nesil Savaşa Doğru” başlıklı makalede ise 4. nesil savaş;

“Savaş ile barış dönemleri arasındaki ayrımın bulanıklaştığı, mücadelenin belirlenmiş muharebe sahaları dışına taşdığı, sivil ve askerler arasındaki farkların ortadan kalktığı ve asimetrik özellikleri de içinde barındıran askeri, yarı-askeri ve bazen de sivil gayretler bütünü”⁸⁶

olarak tanımlanmıştır.

İki Çinli albay olan Qiao Liang ve Wang Xiangshui 1991 Körfez Savaşı’nı 3. nesil savaşın zirvesi olarak nitelendirmektedir.⁸⁷ Yine bu iki askeri stratejiste göre ABD ordusu yıllık 700 milyar dolara ulaşan savunma bütçesi ile⁸⁸ (yıllık dünya savunma harcamalarının yaklaşık yarısı) 3. nesil savaşta diğer devletler ile arasında büyük bir “caydırıcılık boşluğu” oluşturmuştur. Yani konvansiyonel anlamda ABD ordusu karşısında durabilecek hiçbir devlet yoktur. 3. nesil savaş boyutunda oluşan bu “caydırıcılık boşluğunu” kapatabilmek için ABD’yi tehdit olarak algılayan pek çok devlet daha az riskli, daha düşük maliyetli, daha dolaylı ve daha ümit verici çözümler sunan 4. nesil savaşa önem vermekte ve bu boyutta

⁸⁵ Hammes, *The Sling*, 208.

⁸⁶ Lind ve diğerleri, “The Changing Face,”22-26.

⁸⁷ Liang, Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, 22

⁸⁸ Zenko, “The Future.”

ABD'nin askeri gücünü dengelemeye çalışmaktadır. Liang ve Xiangshui'ye göre küresel güvenlik ortamındaki karmaşıklığın asıl kaynağı da bu sorundur. Yine, David Kilcullen ABD'nin konvansiyonel savaş konusunda diğer devletlere nazaran oldukça ileride olmasının küresel terörizmin günümüzde bu kadar gündemde olmasının başlıca nedeni olarak görmektedir. ABD de bu durumun farkındadır. CACI Asimetrik Tehdit Belgesi'nde "ABD ordusunun geleneksel ulus-devlet odaklı tehdit algılamaları yanısıra asimetrik tehditlerle de silahlı mücadele konusunda gayretlerinin arttırılması hayatidir."⁸⁹ ABD'nin 4. nesil savaşta da yeteneklerini arttırma gayreti içinde olduğunu, bu çabalarını özellikle 2006 yılından beri arttırmaya çalıştığı görülmektedir.⁹⁰

4. 4'ÜNCÜ NESİL SAVAŞIN KARAKTERİSTİKLERİ

4.1. Savaşta Ulus-Devlet Tekelinin Kırılması

Yeni küresel güvenlik ortamında artık "en üst politik şiddet türü olarak savaşın tekeli" ulus-devletlerin elinden çıkmış, savaşan taraflardan biri veya birkaçı devlet düzenli orduları dışındaki aktörler olmuştur. Dünya genelinde "küreselleşme" ve "yerelleşme" olguları nedeniyle bireyi devlete bağlayan vatandaşlık birincil kimliğinin gücü zayıflamış, buna bağlı olarak ulusla devlet arasındaki tirenin gücü azalmıştır. Artık savaş olgusu bireyler, suç örgütleri, aşırı dini akımlar, etnik şiddet yanlısı akımlar gibi farklı devlet-dışı aktörlerin etkilerine açık hale gelmiştir. Ayrıca örneklerini Afganistan ve Irak'ta gördüğümüz taktik seviyede muharebe yetenekleri olan "Özel Askeri Şirketlerin" güvenlik alanında kullanılmaya başlanması ile "güvenlik" kavramı ticarileşmiş ve pazarlanabilen bir "hizmet" haline gelmiştir.⁹¹ Bu nedenlerle devlet-dışı aktörlerin küresel güvenlik ortamındaki görünürlükleri ulus-devlet tekeli aleyhine gözle görülür şekilde artmıştır.

⁸⁹ *Dealing with Today's Asymmetric Threat to US and Global Security* Mayıs 2008 Sempozyum Sonuç Belgesi, (CACI Asymmetric Threat Paper), 12.

⁹⁰ *ABD Dört Yıllık Strateji Belgesi* (Quadridennial Defense Review, 2006), 44-45.

⁹¹ Metin Turcan, Nihat Özpınar "Who let the dogs out?: A critique of the security for hire option in weak States," *Dynamics of Asymmetric Conflict* 2: 143 – 171.

Ayrıca, geleneksel 3. nesil savaşın politik, ekonomik ve sosyo-psikolojik maliyetlerini bilen çoğu devlet hasım devletlere karşı bu savaşı veren politik hareketlere destek verir hale gelmiştir. Ulus-devletlerin yeni küresel güvenlik ortamında politik meselelerin halli için artık çok maliyetli olan konvansiyonel savaşlar yerine dolaylı yoldan hasmı yıpratmaya çalışmak istemesi “Vekâlet Savaşları (proxy wars)” olgusunu ortaya çıkarmıştır.

“Vekâlet Savaşları” olgusu konusunda en iyi örnek ABD- İran ilişkileridir. İran Cumhuriyet Muhafızları Ordusu’ndan General Muhammed Caferi “eğer İran’ın, ABD’nin Irak, Afganistan ve İsrail ile ilgili sorunlarını çözmesini ve sonra İran’a yönelmesini elleri bağlı bekleyeceğini düşünenler varsa hata ederler. Çünkü İran asla ABD’nin Irak, Afganistan ve İsrail’de işinin bitmesine izin vermez” demektedir.⁹² O halde, İran’ın yapması gereken ABD’nin savaş kaynaklarının ve savaşma iradesinin Bağdat ve Lübnan sokaklarında, Afganistan dağlarında tükenmesini sağlayacak stratejiler belirlemektir. Gerçekten de özellikle 2006 Lübnan Savaşı’nda Hizbullah’ın İsrail’e karşı ezici zaferinin arkasında İran’ın olduğu da sıklıkla dile getirilmektedir.⁹³ Yine İran’ın özellikle 2005-2008 yılları arasında Irak’taki direnişi lojistik, finansal ve eğitim açısından desteklediği,⁹⁴ özellikle Irak’ta ABD’nin zaiyatlarının %40’ının sebebi olan El Yapımı Patlayıcılar (EYP) konusunda Irak’lı direnişçileri (veya teröristleri) çok sıkı eğittiği ABD’li yetkililerce en üst düzeyde defalarca ifade edilmiştir.⁹⁵ Afganistan’da da ABD’nin işini zorlaştırmaya ve bu ülkedeki güç gruplarını

⁹² Masoud Kazemzadeh, “Ahmedinejad’s Foreign Policy,” *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East* Vol 27 No 2 (2007): 446

⁹³ Anthony Cordesman, *Iran’s Support of the Hezbollah in Lebanon*, Center for Strategic and International Studies, July 15, 2006.

⁹⁴ *Associated Press’e* göre Irak’lı direnişçilere İran 2007 yılı boyunca her ay 200 milyon dolar para göndermiştir. Bakınız: Hamza Hendawi and Qassim Abdul-Zahra, "Shi’ite Militia is Disintegrating," *Associated Press*, 21 Mart 2007.

⁹⁵ Sara Wood, “Petraeus: Interrogations Reveal Iranian Influence in Iraq,” (American Forces Press Service, Pentagon News Conference, Washington, D.C., April 26, 2007).

etkisi altına almaya yönelik İran'ın yoğun çaba sarfettiği de sıklıkla belirtilmektedir.⁹⁶

Ancak madalyonun diğer yüzüne bakıldığında İran rejimine muhalif olan ve silahlı direniş sergileyen PJAK, Cundullah ve Mujahedin-e Khalq (MEK) terör örgütlerinin pek de sahipsiz olduğu söylenemez. İran'ın Kürtlerin yoğun yaşadığı Merivan bölgesinde 2006 yılından bu yana aktif olan ve şimdiye kadar yaklaşık 100'e yakın üyesi öldürülen ve PKK'ya yakınlığı ile bilinen PJAK'ın⁹⁷ politik kanadının lideri olan, Alman pasaportu sahibi olup Almanya'da yaşayan Abdul Rahman Haji Ahmadi⁹⁸ ABD'yi ziyaret ederek önemli temaslarda bulunmuştur. Ayrıca uzun yıllar İran ile Lübnan'da çalışan ve George Clooney'in başrolünü oynadığı *Syriana* filmine ilham kaynağı olan CIA Ajanı Robert Baer de PJAK ile ABD'nin doğrudan görüşme içinde olduğu iddiasındadır.⁹⁹ Aynı şekilde İslamcı-Marksist bir politik ajandası olan, İran-İrak Savaşı'nda aktif olarak Saddam Hüseyin'i destekleyen, ayrıca Irak'ta pek çok politik ofisi bulunan MEK¹⁰⁰ ABD Dışişleri Bakanlığı Terörist Örgütleri Listesi'nde olmasına rağmen bazı ABD'li yetkililere göre, İran'ın istikrarını ABD çıkarlarına uygun olarak bozabilecek bir potansiyele sahip yönüyle kritik bir rol üstlenebilir.¹⁰¹ İran'la Pakistan'da El-Kaide ile 2004 yılında Pakistan-ABD Kültür Merkezi'nin bombalanması dâhil pek çok ortak eyleme imza atan ve İran ile Pakistan sınırları içinde kalan Baluc bölgesinin bağımsızlığı için savaştığını açıklayan Abdül Malik Regi liderliğindeki Cundullah da¹⁰² İran'in iç

⁹⁶ Shahram Chubin "Extended Deterrence and Iran," *Strategic Insights* 8 (2009): 27-36.

⁹⁷ PJAK hakkında bilgi için bkz. Erişim tarihi 30 Ağustos 2009, <http://www.jamestown.org/terrorism/news/article.php?issue>.

⁹⁸ Bkz. Erişim tarihi 19 Aralık 2008, <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,547211,00.html>.

⁹⁹ Bkz: Erişim tarihi 19 Aralık 2009, <http://kurdishmedia.com/article.aspx?id=14262>.

¹⁰⁰ Michael McFaul, Abbas Milani, Larry Diamond, "A Win-Win US Strategy for Dealing With Iran," *The Washington Quarterly* Vol 30 No1: 125.

¹⁰¹ Keith Crane, Rollie Cal, Jeffrey Martini, *Iran's Political, Demographic and Economic Vulnerabilities* (Santa Monica: RAND, 2008), 125.

¹⁰² "Cundellah," *Washington Post*

istikrarını etkileyebilecek önemli bir aktördür. 23 Mayıs 2008’de CIA’ye casusluk yaptıkları gerekçesiyle altı Cundullah üyesinin İran tarafından iade isteminin Pakistan tarafından reddedilmesi üzerine bu iki devlet arasında önemli bir kriz çıktığının da hatırlanmasında fayda vardır.¹⁰³ ABD’nin PJAK, Cundullah ve MEK’e hem finansal hem de lojistik desteğine dair önemli iddialar mevcuttur. Seymour M. Hersh’e göre “ABD Başkanı Bush bu üç örgüte İran’daki iç istikrarı yıpratmak amacıyla örtülü ödenekten 400 milyon \$’a yakın yardım yapmış ve bunun yanında onlardan İran’ın nükleer programı hakkında da bilgi talep etmiştir”.¹⁰⁴

Savaş olgusunda ulus-devlet tekeline zayıflatan diğer iki neden de savaş-çatışma konusunda devlet dışı aktörler olan Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) ve Özel Askeri Şirketler’in artmakta olan önemleridir. 1994-1998 arasında Meksika hükümeti ile Zapatistalar arasındaki görüşmelerde önemli bir rol oynayan STÖ’ler, çatışma ortamının da sona ermesinde önemli katkılarda bulunmuşlardır.¹⁰⁵ Yine Sudan’daki iç çatışmalarda Güney Sudan’daki savunmasız köyleri uydularla 7/24 esasına göre gözetleyen ve bu görüntüleri internet ortamında tüm dünya ile aynı anda paylaşan, bu sayede bu köylere olan saldırıları büyük ölçüde durduran, BM fonları ile destekli sivil bir girişim olan *Global Watch* misyonu bu görevi ile ulus-devlet ordularının başaramadığı bir konuyu asimetrik bir yöntemle çözmüştür.¹⁰⁶ Öte yandan, 2010 yılı itibarı ile küresel cirosu 100 milyar doları¹⁰⁷ bulan Özel Askeri Şirket piyasası güvenlik alanında pek çok “müşteri” için politik olarak az riskli, az maliyetli, modern ordulara nazaran daha düşük profilli çözümler sunabilmektedir. M. Turcan ve N. Özpınar’a göre Özel Askeri Şirketler 1992 yılında Sierra Leone’de hükümet tarafından elmas madenlerini işgal eden

¹⁰³ Bkz: Erişim tarihi 23 Aralık 2009,

<http://abcnews.go.com/Blotter/story?id=4913927&page=1>.

¹⁰⁴ Seymour M. Hersh, bkz: Erişim tarihi 14 Ekim 2010,

http://www.newyorker.com/reporting/2008/07/07080707fa_fact_hersh?currentPage=all.

¹⁰⁵ J Arquilla, D Ronfeld, *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime and Militancy* (Santa Monica: RAND Publication, 2001), 171-199.

¹⁰⁶ Richard A. Lobben, *Sudan: Global Security Watch* (Santa Barbara: CA Praeger, 2010), 4.

¹⁰⁷ Turcan, Özpınar, “Who let the.”

isyancılara karşı etkin olarak kullanılmışlar ve özellikle işe yaradıklarının anlaşılması üzerine pek çok “savaşımı çatışmanın” temel aktörleri haline gelmişlerdir.¹⁰⁸ Yine özellikle ABD’li karar alıcıların Irak ve Afganistan’da ABD ordusunun artan kayıpları karşısında özel askeri şirketleri kendi askerleri yerine kullanma konusunda oldukça istekli davranmaları bu piyasaya olan ilgiyi oldukça arttırmıştır.¹⁰⁹ Kısaca geleneksel anlamda ulus-devlet tekelinde olan “güvenlik” kavramının “özelleştirilmesi” ile bir kaç yüz bin doları olan bir kişi bir muharip taburun veya bir taaruz helikopter filosunun ateş gücünü istediği bölgede ve istediği süre boyunca, pek de ulusal ya da uluslararası hukuk kurallarına uymadan toplayabilmektedir. Bu konuda hâlihazırdaki en güzel örnek Somali’de yaşanmakta olan iç çatışmalardaki özel askeri şirketlerin rolüdür.¹¹⁰

4.2. Savaşta Düşman-merkezli Anlayıştan Halk-merkezli Anlayışa Geçiş

4. nesil savaşta birbiriyle çatışan iki temel yaklaşımdan ilki aslında 3. nesil savaşın bir mirası olan geleneksel düşman merkezli yaklaşımdır. Sivrisinekleri teker teker öldürme olarak özetlenebilecek bu yaklaşımda savaşın temel maksadı hasımın fiziki varlığının sona erdirilmesi ile savaşma azim ve iradesinin kırılmasıdır. Kinetik ve konvansiyonel askeri güce dayanan bu yaklaşımda tüm askeri ve yarı-askeri gayretler hasımın fiziki varlığına yöneltilir. Clausewitzci düşman-merkezli bu geleneksel yaklaşım 20. yüzyıl boyunca eğitim, teşkilatlanma, planlama ve icra aşamalarında hâkim görüş olarak modern dünya orduları tarafından benimsenmiş ve kurumsallaşmıştır. Bu açıdan, gayri-nizami savaşı nizami savaşın “aykırı” bir şekli olarak kabul edilen düşman merkezli yaklaşıma göre 4. nesil savaş ortamında dahi askeri eğitim, teşkilatlanma, planlama ve icra düşman-

¹⁰⁸ Turcan, Özpınar, “Who let the.”

¹⁰⁹ Turcan, Özpınar, “Who let the.”

¹¹⁰ Jeffrey Gettleman, "U.S. Relies on Contractors in Somalia Conflict," *New York Times*, 10 Ağustos 2011.

merkezli olmalıdır. Veya David Killcullen'in ifadesiyle "önce düşmanı yok edince, sonra gerisi kendiliğinden gelmektedir".¹¹¹

ABD ordusunun Afganistan'daki varlığı ve görevleri özellikle ABD Başkanı Obama'nın yeni "Ayaklanmaya Karşı Koyma Stratejisi"ni 2009 sonbaharında açıklamadan hemen önce ateşli tartışmalara neden olmuştur. Örneğin Başkan Yardımcısı Joe Biden'in Afganistan'ın yeniden inşasını amaç edinen halk – merkezli bir stratejiden ziyade Afganistan-Pakistan sınırında yuvalanan El-Kaide ve Taliban unsurlarının Özel Kuvvetler ve Silahlı İnsansız Hava Araçları ile vurulmasını savunan görüşleri geleneksel düşman-merkezli anlayışa iyi bir örnektir. Yine Peter Barker ve Elisabeth Bumiller'e göre; "ABD ordusu Afgan halkını korumak gibi boş gayelerle enerji ve kaynaklarını tüketmek yerine kanserli dokuların bir cerrah ustalığı ile vücuttan ameliyatla alınmasına benzer şekilde ABD elit güçleri, İHA'lar ve diğer yeteneklerin açık ve örtülü faaliyetleri ile El-Kaide ve Taliban kadroları yok edilmelidir."¹¹² Bu geleneksel anlayışı savunan bir diğer isim olan Ralph Peters'a göre Afganistan'daki durum şu şekilde açıklanabilir;

"İşte size Afganistan sorunun daha iyi anlaşılması için bir yol. Azılı katillerden oluşan bir suçlular çetesi bakımsız, her yeri dökülen ikinci sınıf bir otele sığınyorlar. Acaba kanun adamları doğrudan bu azılı katillere mi odaklanmalıdır yoksa azılı katiller içeride iken motelde restorasyon ve bakım işlerine mi girişilmelidir? Ortak akıl şunu der: azılı katillerin peşinden git. Asıl problem bu katillerdir, bakımsız otel değil. Şimdi Afganistan'da yapmayı düşündükleri şey bu bakımsız oteli beş yıldızlı bir Four Season'a çevirmeye çalışmak: bu gerçekleşmesi zor bir hayal."¹¹³

¹¹¹ Metin Turcan, "Seeing the Other Side of the COIN: A Critique of the Current Counterinsurgency (COIN) Strategies in Afghanistan," *Small Wars Journal* Vol 7 No 3 (March 2011).

¹¹² Peter Barker, Elisabeth Bumiller, "Obama considers a strategy shift in Afghan War," *New York Times*, 22 Eylül 2010.

¹¹³ Ralph Peters, "Afghan Agony: More Troops won't help," *New York Post*, 14 Eylül 2008.

Şayet düşman-merkezli bir savaş stratejisi belirlenirse geleneksel anlamda en iyi taktik “ara- bul-yok et”tir. Bu harekâta temel amaç düşmanı tespit, düşmanla teması sağlamak ve her ne pahasına olursa olsun düşman etkisiz hale gelinceye kadar teması korumaya çalışmaktır.¹¹⁴ Gayri-nizami harbin en temel sorununu da teşkil eden en zor aşama düşmanın tespit edilmesi aşamasıdır. Çünkü gayri-nizami harbin doğası gereği aşağıdaki konvansiyonel kuvvetler “araziye ve halk arasına operasyona çıkarken” gayri-nizami harekât uygulayanlar zaten halkın içinde ve arazidedir. Bu nedenle, konvansiyonel kuvvetler için çoğunlukla aşağıda sunulan üç ana durumdan ilki söz konusudur;

- Düşman bizi önceden gördü durumu (Düşman bu taktik avantaj sayesinde konvansiyonel birlikleri istediği yer ve zamanda pusuya düşürebilir ve takibe alabilir)
- Aynı anda düşmanla birbirimizi gördük durumu (tesadüf teması anlamına gelir, ilk ve en şiddetli tepkiyi gösteren taktik üstünlük kazanır)
- Düşmanı önce biz gördük durumu (Genelde nadiren yaşanır çünkü ağır, hantal ve büyük olan konvansiyonel birliklerin İHA ve gece görüş sistemleri gibi teknolojik avantajları yoksa bu durumun yaşanması ihtimali çok düşüktür)

Gayri-nizami savaşta önceden tespit stratejik bir avantaj sunduğu için özellikle Rapier 3, Heron, Predator gibi İHA’lar ile etkili gece görüş sistemleri ve uydu görüntüleri gibi teknolojik kabiliyetler harekâtın seyrini değiştiren önemli “kuvvet çarpanlarıdır”. Bu tarz kuvvet çarpanlarına sahip olmayan konvansiyonel kuvvetler için ellerinde kalan tek şey acemi iki oyuncunun bilardo oyunundaki bilardo topları misali arazi ve yollarda yapılan keşif ve devriye faaliyetleri ile “tesadüfî” bir çarpışma yani bir temas aramalarıdır. Bu hareket tarzının daha maliyetli ve yorucu olmasının yanında asıl önemli olan daha riskli olmasıdır: çünkü şayet düşmanın kesin yeri belli değilse gayri-nizami savaşın doğası gereği ava giden av olabilir.

¹¹⁴ ABD Ordusu FM 3-0 Harekât Talimnamesi, 7-16.

Düşman-merkezli anlayışın temel avantajlarından biri de sayısal yönden çabuk ve kesin ölçülebilir sonuçlar verebilmesidir. Savaş ve güvenlik gibi bilimsel açıdan ölçülmesi güç ve başarının sayısal olarak tanımlanmasının bir hayli zor olduğu alanlarda ele geçirilen düşman sayısı, tespit edilen düşman sayısı, düşmanla gerçekleştirilen temas sayısı, kontrol altında tutulan bölge miktarı ve daha pek çok şey rahatlıkla sayısallaştırılıp yapılacak kıyaslamalarda bir başarı kriteri olarak kullanılabilir. Bu nedenle askeri stratejistler bu tür konvansiyonel anlayışlara meyillidir.

Öte yandan genelde cephesiz savaş olan 4. nesil savaşta bir bölgenin işgali ve kontrolü veya düşmanın fiziki varlığının imhası gibi somut hedefler ana askeri hedef olmaktan çıkmış, “düşmanın mücadele azim ve kararı” gibi soyut amaca ulaşmak maksadıyla nihai hedefler daha çok sosyo-psikolojik ve politik-ideolojik olarak tanımlanmaya başlamıştır. Daha da önemlisi, asker ve sivil arasındaki ayrım ortadan kalkmış, savaş politik-askeri bir mücadele olmaktan çıkarak politik-sosyal bir mücadeleye dönüşmüş ve taraflar hem asker hem de sivil içeren “melez” mücadele stratejileri geliştirmeye başlamıştır. 2000 Kosova Savaşı’nda¹¹⁵ ve 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı’nda görüldüğü gibi çoklu-kimlikli hale gelen toplum yapıları nedeni ile sivillerin çatışma ortamında görünürlükleri artmış ve çoğunlukla çatışmada etkili bir taraf haline gelmişlerdir. Bu nedenle “savaş alanının” arazi, hava şartları ve düşmanı esas alan geleneksel fiziki tanımları genişlemiş ve savaş alanının “bilgiye dayalı”¹¹⁶ ve “manevi alanlarının”¹¹⁷ da olduğunun farkına varılmıştır. Ayrıca, çatışma ortamları coğrafi olarak daha çok sivillerin yoğun olarak yaşadığı meskûn mahallere kaymıştır. Bu

¹¹⁵ J Matsumara, S Randall, T Herbert, R Glenn , *Exploring Advanced Technologies for Future War System and Programs* (Santa Monica: RAND Publication, 2001).

¹¹⁶ KKT 2-4. Bilgiye dayalı alan olarak bilginin stratejik olarak yönetimi ve düşmanın bilgiyi yönetmesinin tahdit edilmesini kapsar. Bu amaçla tüm elektronik harp faaliyetleri, sayısal bilgi hareketi faaliyetleri, bilgi hareketi yönetimi faaliyetleri ve sivil-asker işbirliği gayretleri ile stratejik iletişim gayretlerini içine alır.

¹¹⁷ KKT 2-5. Savaşın manevi alanı olarak hem orduların hem de onların destekçisi toplumların “ahlaki ve moral değerleri” ile “mücadeleye olan inançları”, mücadelede toplumun geri kalan kesiminin ordulara vereceği destek biçimi ve düzeyi gibi, toplumun ve ordunun stratejik kültürü gibi sosyo-psikolojik faktörleri içinde barındıran alandır.

nedenle, gayri-nizami savaşta üretilecek ve uygulanacak her türlü strateji ve planlama için dayanak teşkil edebilecek diğer bir temel yaklaşım da “halk-merkezli” yaklaşımdır. “Sivrisinekleri öldürmek yerine bataklığı kurutmak” olarak tanımlanabilecek bu yaklaşım, dost kamuoyunun olumlu algı ve kanaatlerini güçlendirmek, tarafsız kamuoyunu kazanmak, hasım kamuoyunu kazanmak veya caydırmak suretiyle kamuoyu çoğunluğunun desteğini kazanmayı amaçlar. Halkın çoğunluğunun desteği kazanıldığı takdirde düşman yiyecek ve barınaksız bırakılacak, düşmanın her türlü faaliyetinden haberdar olunacak ve bataklık kurudukça sivrisineklerin yaşam alanları daralacaktır. Gaula’ya göre bu yaklaşımın sadece askeri değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik ve sosyolojik boyutları da mevcuttur. Gaula ayrıca bu yaklaşımın en etkin şekilde uygulanabilmesi için 4 temel prensip öne sürer. Bunlar;

- Mücadelenin amacı düşmanın fiziki varlığını yok etmek veya bir arazi parçasını kontrol etmek değil halkın kontrolü ve halk desteğinin kazanılmasıdır. “Gece” ve “arazi” taktik gerekçelerle veya bir plan çerçevesinde düşmana terk edilebilir, ancak halk desteği asla kaybedilmemelidir.
- Mücadelenin başlarında halkın büyük çoğunluğu tarafsızdır. Süreç içerisinde tarafsızları safına çekmeyi başaran mücadeleyi kazanır.
- Mücadele süresince zaman zaman halk desteği azalabilir, ancak bu durum yaşansa dahi “halkın düşmandan korunması” prensibinden asla vazgeçilmemelidir.
- Yavaş yürüse ve çok maliyetli olsa da belli aşamaları olan bir mücadele stratejisi uygulanmalıdır. Bu aşamalar: düşmanın bölgeden temizlenmesi, bölgedeki halk desteğinin kazanılması, bölgede politik otoritenin yeniden tesisi/pekiştirilmesi, bölgenin yeniden inşa edilmesi ve bölge halkı ile uzun dönemli ve stratejik düzeyde bir ilişki tesisidir.¹¹⁸

¹¹⁸ David Gaula, *Counter in surgency*, 54-56.

Gaula'ya göre mücadelede temel başarı kriteri düşmanın halktan tamamen ayrılması ve tecrit edilmesi sonucunda kurulacak sosyo-politik düzenin halk nezdinde meşruiyet derecesidir.¹¹⁹ Gaula gibi Thomas X. Hammes de 4. nesil savaş anlayışını gerektiren yeni çatışma ortamında temel prensip düşmanın imhası veya iradesinin kırılması değil halk desteğinin kazanılmasıdır.¹²⁰ Aynı şekilde General David Petraus'da şu görüştedir;

“Modern çatışma ortamında sıklet merkezi halk desteğidir. Afganistan halkı için yaratılması gereken güvenlik ve istikrar ortamı ve bu ortamın sürdürülebilir olması sayesinde Afgan hükümetinin ve ISAF'ın halk nezdindeki meşruiyeti sağlanabilir ve güçlendirilebilir”¹²¹

Halk desteğinin iki boyutu olduğunu öne süren David Kilcullen'a göre “kalpler” (hearts) boyutu desteğin “duygusal” (emotive) yani sosyo-psikolojik yanını temsil ederken “beyinler” (minds) boyutu ise “bilişsel” (cognitive) yanını temsil etmektedir.¹²² Kalpler boyutunda halk, dost güçlerin kazanacağı bir zaferin kendilerine uzun vadede daha güvenli, daha müreffeh ve daha istikrarlı bir ortam sağlayacağı konusundaki “inancı” temsil ederken, beyinler boyutu ise halkın “çıkarları” açısından dost güçlerle işbirliğine gitmesinin daha uygun olacağı konusunda ulaşacağı “akla yatkın karar” olarak tanımlanabilir.¹²³ Kilcullen müteakiben şu sonuca ulaşmaktadır: “Kalpleri ve beyinleri kazanmak halkın sizi sevmesi ile eş anlamlı değildir. Halkın algılarına ve çıkarlarına uygun hareket etmek demektir”.¹²⁴ Yani 4. nesil savaşta halk ile bir “inanç” ve “çıkar” birliği kurarak halk desteğini kazanmak nihai hedeftir. Bu nedenle, halk-merkezli

¹¹⁹ David Gaula, *Counter in surgency*, 57.

¹²⁰ Hammes, *The Sling and*, 331.

¹²¹ General Petraeus'un 1 Ağustos 2010 tarihinde Afganistan Komutanı olarak yayımlandığı emir için lütfen bkz. Erişim Tarihi 20 Ekim 2010, <http://www.isaf.nato.int/from-the-commander/from-the-commander/comisaf-s-counterinsurgency-guidance.html>.

¹²² David Kilcullen, “Twenty Eight Articles: Fundamentals of Company-Level Counterinsurgency,” lütfen bkz. Erişim tarihi 10 Ağustos 2010, <http://smallwarsjournal.com/documents/28articles.pdf>.

¹²³ Kilcullen, “Twenty Eight.”

¹²⁴ Turcan, “Seeing the Other.”

anlayış sadece askeri-güvenlik odaklı stratejilerle uygulanabilecek bir yaklaşım değildir. Aksine sosyoloji, sosyal psikoloji gibi davranış bilimleri dalları ile teoloji, ekonomi, uluslararası ilişkiler, işletme, yönetim ve organizasyon, yabancı dil alanlarında da uzmanlık bilgisi gerektiren ve ancak disiplinlerarası bir bakış açısı ile uygulanması mümkün olan bir yaklaşımdır. Bu nedenle 4NS'yi etkin ve verimli icat edecek olan kadroların “melez” yani hem askeri hem de sivil olmaları istenir. ABD ordusunda askeri eğitim sistemindeki yapısal değişikliklerle bu doğrultudaki değişime hız verilmiştir. ABD Kara, Deniz ve Hava Harp Okulları'nın eğitim kadrolarının asgari % 60'ı sivilleştirilmiş, bu okullardaki Sosyal Bilimler bölümleri geliştirilmiş, bölümlere alanlarında tanınmış sivil öğretim üyeleri tam kadrolu olarak alınmış ve verilen dersler çeşitlendirilmiştir. Örneğin ABD Kara Harp Okulu (West Point) Sosyal Bilimler Bölümü (SOSH) tam zamanlı sivil öğretim kadrosunu 15'e çıkarmıştır. Tamamı karşılaştırmalı olarak işlenen Ekonomi, Politika, Dinler Tarihi, Kültürel Çalışmalar gibi dersler konulmuş, yabancı dil eğitimine önem verilmiş ve her öğrencinin en az bir bölgede (Latin Amerika, Uzak Asya, Yakın Asya, Ortadoğu, Avrupa, Balkanlar, Rusya vb.) uzmanlaşması amaçlanmıştır.¹²⁵ Yine ABD ordusunun tüm kuvvetlerinde “Bölge Uzmanı” (Foreign Area Officer) kadrosu ihdas edilmiş olup bu kadrolara yüzbaşı ve binbaşı rütbesindeki seçkin subaylar atanmıştır. Bu subaylar öncelikle uzmanlaştığı bölge ya da ülke konusunda yüksek lisans eğitimi almakta, mezuniyeti müteakip sorumlu olduğu bölge ya da ülkede 1-2 yıl süreyle yerinde dil eğitimi almakta ve bölgenin kültürünü tanımaktadır.¹²⁶ Halk merkezli anlayışın önemini anlayan ABD'nin yeni uygulamaya koyduğu bir başka program ise “İnsan Arazisi Timleri”dir (*Human Terrain Team*). Şu an Afganistan'da aktif olarak denenen bu programa göre, alanında doktor unvanlı sivil antropolog, sosyolog, sosyal psikoloji ve ekonomi uzmanlarından ve askerlerden oluşan araştırma timleri teşkil edilerek, bu timlerin doğrudan saha çalışmaları ile

¹²⁵ SOSH resmi web sayfası için bkz. Erişim tarihi 10 Ağustos 2011, <http://www.dean.usma.edu/sosh>.

¹²⁶ ABD Ordusunun “Bölge Uzmanı” programı hakkında ayrıntılı bilgi almak için bkz. Erişim tarihi 8 Ağustos 2011, <http://usmilitary.about.com/od/army/a/fao.htm>.

harekât bölgesindeki sivil halka dair önemli parametreler etüdler halinde çıkarılmaktadır.¹²⁷

4.3. Siber Savaş: 4NS'nin Yeni Cephesi

4NS ortamında cephe kavramı artık mekânsal bir olgu olmaktan çıkarak siber dünya da en önemli savaş cephelerinden biri haline gelmiştir. Özellikle hem barış ve kriz hem de savaş dönemlerinde çok boyutlu olarak icra edilebilen bilişim altyapılarını tahrip edici sabotajlarla hasım gücü itibarsızlaştırmak, moral gücünü zayıflatmak, yine gizli sızmalarla istihbarat toplamak amacıyla icra edilen siber saldırılar yeni nesil savaşın önemli parametrelerinden biri haline gelmiştir. Siber saldırı konusunda en çarpıcı örnek 27 Nisan 2007 tarihinde başlayan ve Estonya'nın başta finans merkezlerini, bankalarını, parlamentosunu, bakanlıklarını, güvenlik ve ulaşım alt yapısını hedef alan saldırıdır. Bu saldırı ile insanlık tarihinde ilk kez bir devlet üç hafta süreyle sistematik ve çoklu bir siber saldırıya maruz kalmış ve 1,4 milyonluk bu Doğu Avrupa ülkesinde devlet otoritesi oldukça sarsılmıştır.¹²⁸ Estonya, arkasında Rusya'nın olduğu konusunda ciddi iddialar¹²⁹ olan bu sistemik siber saldırının üzerinden dört yıl geçmesine rağmen yarattığı altyapı tahribatını tam olarak giderebilmiş değildir.¹³⁰ Ayrıca Estonya hükümetinin bu saldırılardan sonra ülkede yaşayan 1300 Rus'u tutuklaması sonrasında ülkedeki Rus azınlığın başını çektiği sokak gösterileri yaklaşık üç ay sürmüş ve bu gösterilerde beş kişi hayatını kaybetmiştir.¹³¹ Yine siber dünya 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nın önemli bir cephesi haline gelmiş ve finans, medya ve siyasi alanda yayın yapan pek çok Gürcü, Rus, Güney Osetya ve Azeri internet sitesine siber saldırılar

¹²⁷ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Erişim tarihi 1 Ağustos 2011,

<http://humanterrainssystem.army.mil/>.

¹²⁸ Ian Traynor, "Russia Accused of Unleashing Cyberwar to Disable Estonia," *The Guardian*, 17 Mayıs 2007.

¹²⁹ Traynor, "Russia Accused."

¹³⁰ "Estonia Fines Man for Cyber Attack," *BBC*, 17 Mayıs 2011.

¹³¹ "Estonia Fines."

yapılmıştır.¹³² Bunlardan en çarpıcı olan Gürcistan Devlet Başkanlığı resmi sitesine Mikhaıl Saakasvhili'nin resminin yerine Adolf Hitler'in resminin konulmasıdır.¹³³ Yine, 2008 yılında tarihinin en ağır siber saldırısına uğrayan ABD Savunma Bakanlığı bilişim alt yapısının yenilenmesi 100 milyon dolara mal olmuş ve 6 ay sürmüştür.¹³⁴ Siber âlemin toplum ve kitle hareketleri üzerindeki etkisini gösteren bir başka güzel örnek de Facebook, Twitter, Youtube gibi sosyal paylaşım sitelerinin yaşanmakta olan Arap Baharı'na etkisidir. Arap Baharı'nı "Facebook Devrimi" olarak nitelendirenlerin ve sosyal medyanın politik gücünün önemli bir savaş yeteneği olduğunu niteleyenlerin sayısı oldukça fazladır.¹³⁵

Siber savaş konusunda özellikle Rusya, Çin ve İran'ın önemli taaruzi yetenekler geliştirdiği konusunda ciddi endişeleri olan ABD Savunma Bakanlığı önemine binaen ABD ordusunda doktrinleşmesini ve kurumsallaşmasını sağlamak amacıyla Kara, Hava, Deniz ve Uzay alanından sonra Siber alanı 5. muharebe alanı olarak tanımlamıştır.¹³⁶ Bu nedenle 23 Haziran 2009 tarihinde Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri'nden bağımsız olarak kurulmasına başlanan U.S. CYBERCOM (ABD Ordusu Siber Komutanlığı) 25 Mayıs 2010'dan itibaren faaliyete geçmiştir.¹³⁷ Yine, yakın zamanda ABD kendi bilişim altyapısını kritik bir milli değer olarak tanımlamış ve buna yönelik her türlü politik amaçlı büyük hasara ve can

¹³² Asher Moses, "Georgian Websites Forced Offline in Cyber War," *Sydney Morning Herald*, 12 Ağustos 2008.

¹³³ Moses, "Georgian Websites."

¹³⁴ "Pentagon Bill to Fix Cyber Attack: 100 M\$," *CBS News*, 7 Nisan 2009.

¹³⁵ Sosyal medyanın kitle hareketlerine olan etkisi için lütfen bakınız NATO Review: Erişim tarihi 12 Ağustos 2011,

http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Medias/Arab_Spring/TR/index.htm.

¹³⁶ "Cyberwar: War in the Fifth Domain," *Economist*, 1 Haziran 2010. Metnin tamamı için lütfen bkz. Erişim tarihi 12 Ağustos 2011,

<http://www.economist.com/node/16478792>.

¹³⁷ Erişim tarihi 12 Ağustos 2011,

http://www.defense.gov/home/features/2010/0410_cybersec/docs/cyberfactsheet%20Updated%20replaces%20may%2021%20fact%20sheet.pdf.

kaybına yol açabilecek siber saldırıyı savaş sebebi olarak gördüğünü açıklamıştır.¹³⁸

4.4. Savaşın Başlama ve Bitişi ile Zaferin Muğlaklaşması

4. nesil savaşta geleneksel anlamda barış-kriz-savaş dönemi olarak tanımlanan ve birbirinden net olarak ayrılabilen üç farklı dönem iyice birbirinin içine girmiştir. Barış ve savaş kavramları muğlaklaşmış, devletler 4NS'nin bilgi harekâtı ve terörizm gibi yeni parametreler ile barış ve kriz dönemlerinde bile aktif mücadele edebilir hale gelmiştir. Örneğin, iki devlet arasında bir savaş olarak 3. nesil savaş parametreleri ile açıklanması başlangıçta kolay görünen Ağustos 2008'deki Rusya-Gürcistan Savaşı detaya inildiğinde tipik bir 4. nesil savaş olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaşın başlangıcı her ne kadar 7-8 Ağustos'taki Güney Osetya'ya yönelik Gürcü zırhlı birliklerinin taaruzu olarak görülse de aslında sınır çatışmaları bu saldırıdan aylar önce başlamıştır.¹³⁹ Yine savaşın resmi bitiş tarihi olarak belirtilen ve Rus birliklerinin Gürcistan'dan çekildiği tarih olan 19 Ağustos 2008'den aylar sonra bile çatışmalar devam etmiştir.¹⁴⁰

Yine, artık nicelik ve nitelik bakımından güçlü ve teknolojik orduların her zaman kazanan taraf olacağı anlayışı geçerliliğini yitirmiş, zaferin sahibini belirleyen tek bir savaş veya kısa süreli bir dizi savaş yerine savaşın süresi oldukça uzamış ve daha uzun zaman dilimine yayılmıştır. Öte yandan, 4. nesil savaşta savaşın nihai hedefi düşmanın azim ve kararını kırmak gibi soyut ve zor ölçülebilen bir alana kaydığından zafer olgusu muğlaklaşmış ve zaferin ne olduğu, nasıl ölçüleceği konusunda birbirleri ile yarışan pek çok farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bu durumun en güzel örneği ABD'nin Irak Savaşı'nı kazanıp kazanmadığına ve halen devam eden Afganistan Savaşı'nı

¹³⁸ Julian E. Barnes, "Cyber Combat: Act of War," *Wall Street Journal*, 31 Mayıs 2011.

¹³⁹ Fred Weir, "Roots of Georgia-Russia Clash Run Deep," *Christian Science Monitor*, 12 Ağustos 2008.

¹⁴⁰ C.J. Chivers, "Georgia Eager to Rebuild Its Defeated Armed Forces," *New York Times*, 2 Eylül 2008.

kazanmakta olup olmadığına dair tartışmalardır.¹⁴¹ Örneğin ABD Başkanı Obama Afganistan Savaşı'nın gidişatına göre pek çok kez “zafer” tanımını ve başarı kriterlerini değiştirmek zorunda kalmıştır.¹⁴²

4.5. Fetih Anlayışından (Triumphalism) Barış Adamına (Man of peace) Dönüşüm

3. nesil savaşın gereği olarak kurgulanan geleneksel askeri eğitim ve öğretim sisteminde temel esas, her askerin içine “ölmeden önce öldürme” refleksinin otomatik olarak ortaya çıkmasını sağlayacak fetih anlayışını (triumphalism) koymak ve bu anlayışı kutsayan normların organizasyon içinde kurumsallaşmasını sağlamaktır. Ancak 4. nesil savaş halk desteğine ve halk nezdindeki meşruiyete odaklandığından fetih anlayışı 4. nesil savaşta geçerliliğini yitirmiştir. Aslında başta Afganistan ve Irak'ta ABD ordusunun ve 4. nesil savaşla karşılaşan pek çok devlet ordusunun temel problemi bu anlayış nedeniyle giderek “sivilleşen” muharebe ortamının gereklerini algılamakta zorluk çekmeleridir. Karşısındaki düşmanın fiziki varlığını sona erdirerek ve yıldırarak muharebe kazanmaya odaklanan askerlerin bu hedefe ulaşmak için şartlandırıldıkları “*fetih anlayışı*” 4. nesil savaş ortamında geçerliliğini yitirmiştir. Halk merkezli stratejilerin öne çıktığı 4. nesil çatışma ortamında temel hedef hareket bölgesindeki halkın desteğini kazanmak için onların duygu ve düşünceleri ile algı ve kanaatlerini iyi anlayabilen, kültürel adaptasyonu yüksek, bölgenin dilini bilen, bireysel ve grup düzeyinde sosyo-psikoloji ve antropoloji gibi disiplinlere hâkim ve bölge halkının “beyni” ile “kalbini” kazanmayı, öldürmeden çok yaşatmaya odaklanmış “barış adamlarını” çatışma bölgesinde kullanmaktır. 4. nesil çatışma ortamının gerektirdiği en önemli dönüşümlerden biri olan bu durum özellikle 3. nesil doktrinlerine göre eğitilmiş ve teşkilatlanmış konvansiyonel orduların eğitim ve teşkilatlanmalarında köklü yapısal değişiklikler gerektirmekte, bu nedenle de modern dünya ordularını bu değişimi fark etme ve uygulama konusunda oldukça zorlamaktadır.

¹⁴¹ David Axe, “Defining Victory to Win A War,” *Foreign Policy*, 6 Ekim 2009.

¹⁴² Editorial, “Obama: ‘Victory’ Not Necessarily A Goal in Afghanistan,” *Fox News*, 23 Temmuz 2009.

4.6. Bilgi Harekâtının Artan Önemi

Yine günümüz küresel güvenlik ortamında düşmanın iradesini kırabilmek için barış, kriz ve savaş dönemlerinde de kullanılacak askeri, politik, ekonomik ve sosyo-psikolojik pek çok vasıtanın kullanılabilmesi mümkün hale gelmiştir. Cep telefonları, yaygınlaşan internet ve sosyal medya ağları sayesinde katı emir komuta zinciri kırılmış, savaşın tarafları daha yatay teşkilatlanma imkânına kavuşmuş, dağılma ve âdem-i merkezi planlama ve icraat mümkün hale gelmiştir. Cephesiz ve barışta bile uygulanabilen psikolojik harekât ve siber savaş teknikleri ile hasmı itibarsızlaştırma, hedef kamuoylarının algı ve kanaatlerinin dost çıkarlarına uygun olarak şekillendirilmesi, hasmın bilgi işlem alt yapılarına taaruz, hasmın bilgi sistemlerine sızma ile bilgi toplama mümkün hale gelmiştir. Bilgi harekâtının 4NS ortamını hem zaman hem de mekan olarak değiştirmesi ile olarak, sivil toplum içinde daha iyi kamufle olma ve daha az hedef teşkil etme imkanı elde edilmiştir.

4.7. Taktik Seviyenin Artan Önemi

4NS’de ârtık geleneksel anlamda 3NS’in gerektirdiği kolordu ve tümen düzeyindeki ağır zırhlı ve mekanize birliklere duyulan ihtiyaç azalmış, harekâta siklet merkezi kendi kendine yeten, hafif ve süratli hareket edebilen tugay seviyesindeki birliklere kaymıştır. Yine, muharebe ortamının karmaşıklaşması, hareketlerin sivillerin yaşadığı meskun mahallere kayması, halk desteğinin kazanılmasının başarıda önemli bir kriter haline gelmesi, artan iletişim imkanları ve medyanın gücü nedeni ile doğrudan hareket alanında bulunan taktik unsurlar (takım, bölük ve tabur) önem kazanmıştır. Artık harekât alanında generallerin yerine “çavuş ve onbaşılara” bunları emir komuta eden takım ve bölük komutanı genç liderlerin (üsteğmen, yüzbaşı) verdikleri taktik kararlar mücadelenin sonucu tayin eder hale gelmiştir.¹⁴³

¹⁴³ FM 3-24.

SONUÇ

4. nesil güvenlik ortamında geleneksel anlayışın aksine artık ulus-devletler “savaş” denen en yüksek politik şiddet formunun kontrolünü kaybetmiştir. Başta küresel terörizm, deprem, sel gibi doğal afetler, kaçak göçmenler ve sınır güvenliği, uluslararası organize suç örgütleri, korsanlık, siber savaş, tehdit olarak tanımlanan aktörlerin finansal takibi gibi doğrudan ulus-devlet kaynaklı olmayan tehdit algılamaları savaş olgusunun geleneksel tanımlarından taşmasına neden olmuştur. Yine, yukarıda sayılan hem “sert” hem de “yumuşak” boyutları olan “melez tehditleri” en etkin şekilde karşılamak için ancak sivil ve askeri alanların birbiri içine girmesi ile “melez güvenlik güçlerinin” kurulması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu açıdan bu yeni güvenlik ortamında savaş olgusunun giderek “sivilleştiğini” buna bağlı olarak da modern dünya ordularının da “sivilleştiğini” ve modern dünya ordularında bir “üniformasız askerler” (*soldiers without uniform*) sınıfının türediği görülmektedir. Yine 4NS ortamında beliren tehditlere karşı daha etkin mücadele için pek çok modern dünya ordusunun yapısal reformlara yöneldiği de bir gerçektir.

ABD’nin 2010 Dört Yıllık Savunma Raporu’na göre (2010 QDR) önümüzdeki 20 yıllık dönemde ABD’ye tehdit olarak;

- a. 4 NS ortamında küresel terörizm, deprem sel gibi doğal afetler, kaçak göçmenler ve sınır güvenliği; uluslararası organize suç örgütleri, korsanlık, siber savaş, tehdit olarak tanımlanan aktörlerin finansal takibi gibi doğrudan ulus – devlet kaynaklı olmayan tehditler,
- b. Irak, Afganistan başta olmak üzere problemlili ülkelerin yeniden inşası,
- c. İran ve Kuzey Kore gibi devletlerin uluslararası sisteme entegrasyonu,
- d. BRIC ülkelerinin (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) ekonomik ve diplomatik teşviklerle “ehlilleştirilerek” ABD hegemonyasını tanımları

ve küresel sisteme entegreleri, şayet bu başarılamazsa geleneksel konvansiyonel tedbirlerle (3NS vasıtalarla) caydırılmaları belirtilmiştir.¹⁴⁴

ABD ordusunun bu savaşı etkin yürütebilmek için ciddi yapısal reformlara yöneldiğinin en açık göstergesi olan bu rapor ışığında önümüzdeki 20 yıllık süreçte 4. nesil savaşın her alanda karşımıza çıkmakta olduğunu ve çıkacağını söylemek mümkündür.¹⁴⁵

¹⁴⁴ABD 2010 Savunma Raporu için bkz. Erişim tarihi 2 Ağustos 2011, <http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF>.

¹⁴⁵Robert Gates, “A Balanced Strategy: Reprogramming the Pentagon for a New Age,” *Foreign Affairs* (Ocak 2009).

KAYNAKÇA

- Adams, Gordon, Matthew Leatherman. “A Leaner and Meaner Defense.” *Foreign Affairs* (Janurary-February 2011).
- Adamsky, Dima. *The Culture of Military Innovation: The Impacts of Cultural Factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US and Israel*. San Fransisco: Stanford University Press, 2010.
- Aldis, Anne C. *Russian Military Reform*. London: Frank Cass Publishers, 2003.
- Arquilla, J. D. Rondfelt. *Swarming and the Future of Conflict*. Santa Monica: Rand Cooperation, 2000.
- Arquilla, John D Rondfelt. *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime and Militancy*. Santa Monica: RAND Publication, 2001.
- Axe, David. “Defining Victory to Win A War,” *Foreign Policy*, 6 Ekim 2009.
- Barker, Peter, Elisabeth Bumiller. “Obama considers a strategy shift in Afghan War.” *New York Times*, 22 Eylül 2010.
- Barnes, Julian E. “Cyber Combat:Act of War.” *Wall Street Journal*, 31 Mayıs 2011.
- Barnett, Thomas. *Pentagon’s New Map: The Military in the 21st Century*. New York: Berkley Books, 2004.
- Betts, Richard K. *Conflict After the Cold War*. New York: Pearson, 2008.
- Brian The Echo of Battle*. London: Harvard Press, 2007.

Bocksette, Carsten. *Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication Management Techniques*. George C. Marshall Center for European Security Studies, December 2008.

Borg, Lindsey J. *Communicating with Intent*. Incidental Paper. Harvard University, 2008.

Clausewitz, Carl Von. *On War*. Princeton: Princeton University Press, 1976.

Chivers, C.J. "Georgia Eager to Rebuild Its Defeated Armed Forces." *New York Times*, 2 Eylül 2008.

Chubin, Shahram. "Extended Deterrence and Iran." *Strategic Insights* 8 (2009): 27-36.

Cordesman, Anthony. *Iran's Support of the Hezbollah in Lebanon*. Center for Strategic and International Studies, July 15, 2006.

Crane, Keith, Rollie Cal, Jeffrey Martini, *Iran's Political, Demographic and Economic Vulnerabilities*. Santa Monica: RAND, 2008.

Doyle, Michael W. *Ways of War and Peace*. New York: Norton Company, 1997.

Finch, Raymond C. *Why The Russian Military Failed In Cechnya*. Fort Leavenworth, KS: Foreign Military Studies Office,

Getleman, Jeffrey. "U.S. Relies on Contractors in Somalia Conflict." *New York Times*, 10 Ağustos 2011.

Gates, Robert. "A Balanced Strategy: Reprogramming the Pentagon for a New Age." *Foreign Affairs* (Ocak 2009).

Gaula, David. *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*. Westport: Praeger Security International, 1967.

- Hammes, Thomas X. *The Sling and the Stone : On War in the 21st Century*. St. Paul: MN Zenith Press, 2004.
- Hampsey, Russel. “Rediscovering the Art of Psychological Operations.” *Small Wars Journal*, 4 Temmuz 2010.
- Hanle, D.J. “On Terrorism: An Analysis of Terrorism as a Form of Warfare.” Master Thesis. Naval Postgraduate School, 1987.
- Jones, Jeffrey. “Strategic Communication: A Mandate for the United States.” *Joint Force Quarterly* 4 (2009): 104-114.
- Kazemzadeh, Masoud. “Ahmedinejad’s Foreign Policy.” *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East* Vol 27 No 2 (2007).
- Keegan, John. *The Face of Battle*. New York: Viking Press, 1976.
- Laqueur, Wale. *No End to War: Terrorism in the 21st Century*. New York: 2003.
- Lind, W.S ve diğerleri. “The Changing Face of War: Into the Fourth Generation.” *Marine Corps Gazette*, Ekim 1989.
- Liang, Qiao ve Wang XIANGSUI. *Unrestricted Warfare*. Çeviren FBIS. PLA Publishing House, 1999.
- Lobben, Richard A. *Sudan: Global Security Watch*. Santa Barbara: CA Praeger, 2010.
- Lynn, William J. “Defending A New Domain:The Pentagon’s Cyberstrategy.” *Foreign Affairs* (Eylül/Ekim 2010).
- Mansoor, Peter R. “The Softer Side of War.” *Foreign Affairs* (January-February 2011).

- McFaul, Michael, Abbas Milani, Larry Diamond, “A Win-Win US Strategy for Dealing With Iran.” *The Washington Quarterly* Vol 30 No 1.
- Matsumara, J S Randall, T Herbert, R Glenn. *Exploring Advanced Technologies for Future War System and Programs*. Santa Monica: RAND Publication, 2001.
- Miller, Steven. *Russian Military*. London: MIT Press, 2004.
- Moses, Asher. “Georgian Websites Forced Offline in Cyber War.” *Sydney Morning Herald*, 12 Ağustos 2008.
- Nagl, John A. *Learning to Eat Soup with a Knife: Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam*. Chicago: University of Chicago Press, 2005.
- Peters, Ralph. “Afghan Agony: More Troops won’t help.” *New York Post*, 14 Eylül 2008.
- Rekasisus, Mindaguas. “Unconventional Deterrence Strategy.” Naval Postgraduate School Thesis, 2005.
- Ropp, Theodore. *War in the Modern World*. John Hopkins University Press, 2000.
- Toffler, Alvin. *War and Anti-war: Survival at the dawn of the 21st Century*. Boston: Little Brown Company, 1993.
- Traynor, Ian. “Russia Accused of Unleashing Cyberwar to Disable Estonia.” *The Guardian*, 17 Mayıs 2007.
- Turcan, Metin. “Seeing the Other Side of the COIN: A Critique of the Current Counterinsurgency (COIN) Strategies in Afghanistan.” *Small Wars Journal* Vol 7 No 3.

Turcan, Metin Nihat Özpınar. “Who let the dogs out?: A critique of the security for hire option in weak States.” *Dynamics of Asymmetric Conflict* Vol 2:143 – 171.

Van Creveld, Martin. *The Rise and Decline of the State*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

Waltz, Kenneth. *Man, the State and War: A Theoretical Analysis*. New York: Colombia University Press, 1954.

Weir, Fred. “Roots of Georgia-Russia Clash Run Deep.” *Christian Science Monitor*, 12 Ağustos 2008.

Wood, Sara. “Petraeus: Interrogations Reveal Iranian Influence in Iraq.” American Forces Press Service. Pentagon News Conference. Washington, D.C.: April 26, 2007.

Zenko, Micah. “The Future of War.” *Foreign Policy* (March-April 2011).

Talimnameler

FM 3-05 Army Special Forces Manual. ABD Ordusu Talimnamesi. 2006.

FM 3-24 US Marine COIN Manual. 2008.

FM31-21 Guerilla Warfare. ABD Ordusu Talimnamesi. 1958.

ABD Hükümeti Ayaklanmaya Karşı Koyma Rehberi. U.S. Government Interagency Counterinsurgency Initiative, Ocak 2009.

Erişim tarihi 12 Kasım 2010.

<http://www.state.gov/documents/organization/119629.pdf> ()

JP 3-57. ABD Ordusu Sivil-Asker İşbirliği Müşterek Talimnamesi.
Washington, DC: CJCS, July 08, 2008.

KKT 100-5. Harekat Talimnamesi. 1998.

